YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (laajennettu kolmas jaosto)

14 päivänä toukokuuta 1998 *

Asiassa T-308/94,

Cascades SA, Ranskan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Bagnolet (Ranska), edustajinaan asianajajat Jean-Louis Fourgoux, Pariisi, Jean-Patrice de La Laurencie, Pariisi, Jacques Buhart, Pariisi, ja asianajaja Jean-Yves Art, Bryssel, avustajanaan solicitor David O'Keeffe, Irlannin Law Society, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Arendt & Medernach, 8—10 rue Mathias Hardt,

kantajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään aluksi oikeudellisen yksikön virkamies Richard Lyal ja komissiossa työskentelevä kansallinen virkamies Géraud de Bergues ja sittemmin Lyal ja komissiossa työskentelevä kansallinen virkamies Guy Charrier, prosessiosoite Luxemburgissa c/o oikeudellisen yksikön virkamies Carlos Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg,

vastaajana,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

jossa kantaja vaatii EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehdyn komission päätöksen 94/601/EY (IV/C/33.833 — Kartonki; EYVL L 243, s. 1) kumoamista,

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (laajennettu kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti B. Vesterdorf sekä tuomarit C. P. Briët, P. Lindh, A. Potocki ja J. D. Cooke,

kirjaaja: hallintovirkamies J. Palacio González,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 25.6.1997—8.7.1997 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Kanteen perustana olevat tosiseikat

1 Tämä asia koskee EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehtyä komission päätöstä 94/601/EY (IV/C/33.833 — Kartonki; EYVL L 243, s. 1), sellaisena kuin se on oikaistuna ennen sen julkaisemista 26 päivänä heinäkuuta 1994 tehdyllä komission päätöksellä C(94) 2135 lopullinen

(jäljempänä päätös). Komissio määräsi päätöksessään 19:lle yhteisössä kartonkia tuottavalle ja toimittavalle yritykselle sakkoja perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisesta.

2 British Printing Industries Federation (jäljempänä BPIF), joka on suurinta osaa Yhdistyneen kuningaskunnan kartonkipakkausteollisuudesta edustava etujärjestö, teki 22.11.1990 päivätyllä kirjeellä komissiolle epävirallisen valituksen. BPIF väitti, että Yhdistyneeseen kuningaskuntaan kartonkia toimittavat tuottajat olivat useaan kertaan korottaneet hintojaan samanaikaisesti ja yhdenmukaisesti, ja se pyysi komissiota tutkimaan, oliko yhteisön kilpailusääntöjä mahdollisesti rikottu. BPIF julkaisi lehdistötiedotteen varmistaakseen, että sen toimenpide saa julkisuutta. Tämän tiedotteen sisältöä selostettiin alan ammattilehdistössä joulukuun 1990 aikana.

3 Myös Fédération française du cartonnage teki 12.12.1990 komissiolle epävirallisen valituksen, jossa se esitti Ranskan kartonkimarkkinoista vastaavia huomautuksia kuin BPIF valituksessaan.

4 Komission virkamiehet, jotka toimivat 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus; EYVL 1962, 13, s. 204; jäljempänä asetus N:o 17) 14 artiklan 3 kohdan nojalla, tekivät 23.4. ja 24.4.1991 ennalta ilmoittamatta samanaikaisesti tutkimuksia useiden kartonkialan yritysten ja järjestöjen tiloissa.

5 Näiden tutkimusten jälkeen komissio pyysi asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla tietoja ja asiakirjoja kaikilta niiltä, joille päätös on osoitettu.

6 Näiden tutkimusten yhteydessä sekä tietoja ja asiakirjoja koskevien pyyntöjen johdosta saadun aineiston perusteella komissio katsoi, että kyseiset yritykset olivat osallistuneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen (useimmissa tapauksissa) vuoden 1986 puolivälistä vähintään vuoden 1991 huhtikuuhun.

7 Tämän vuoksi komissio päätti panna vireille viimeksi mainitun määräyksen soveltamista koskevan menettelyn. Komissio lähetti 21.12.1992 päivätyllä kirjeellä väitetiedoksiannon kullekin näistä yrityksistä. Kaikki yritykset, joille väitetiedoksianto osoitettiin, vastasivat siihen kirjallisesti. Yhdeksän yritystä pyysi tulla kuulluksi suullisesti. Niitä kuultiin 7.—9.6.1993.

8 Menettelyn lopuksi komissio antoi päätöksen, jossa määrätään seuraavaa:

"1 artikla

Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co KG, Kartonfabriek de Eendracht NV (joka käyttää toiminimeä BPB de Eendracht NV), NV Koninklijke KNP BT NV (aikaisemmin Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co KG, Mo Och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Gesellschaft mbh, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik AS, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd (aikaisemmin Reed Paper

& Board (UK) Ltd), Stora Kopparbergs Bergslags AB, Enso Española SA (aikaisemmin Tampella Española SA) ja Moritz J. Weig GmbH & Co KG ovat rikkoneet EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa siten, että

— Buchmann ja Rena ovat noin vuoden 1988 maaliskuusta ainakin vuoden 1990 loppuun,

— Enso Española on ainakin vuoden 1988 maaliskuusta ainakin vuoden 1991 huhtikuun loppuun,

— Gruber & Weber on ainakin vuodesta 1988 vuoden 1990 loppuun ja

— muut ovat vuoden 1986 puolivälistä ainakin vuoden 1991 huhtikuuhun

osallistuneet sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jotka ovat peräisin vuoden 1986 puolivälistä ja joiden mukaisesti Euroopan yhteisön kartongintoimittajat

— tapasivat säännöllisesti salaisissa ja vakiintuneeksi tavaksi muodostuneissa kokouksissa neuvotellakseen ja päättääkseen alan yhteisestä kilpailunrajoittamissuunnitelmasta,

— sopivat säännöllisistä hinnankorotuksista kunkin tuotelaadun osalta kunakin kansallisena valuuttana,

— suunnittelivat ja toteuttivat useita samanaikaisia ja yhdenmukaisia hinnankorotuksia kaikkialla Euroopan yhteisössä,

— saavuttivat yhteisymmärryksen tärkeimpien tuottajien markkinaosuuksien pysyttämisestä vakiotasoilla, mutta siten, että niitä saatettiin joskus muuttaa,

— toteuttivat — alkuvuodesta 1990 lähtien aina vain useammin — yhdenmukaistettuja toimenpiteitä toimitusten valvomiseksi yhteisön markkinoilla varmistaakseen edellä mainittujen yhdenmukaistettujen hinnankorotusten toteuttamisen,

— edellä mainittuja toimenpiteitä tukeakseen vaihtoivat kaupallisia tietoja toimituksista, hinnoista, tuotantoseisokeista, tilauskannoista ja koneiden käyttöasteista.

— —

3 artikla

Seuraaville yrityksille määrätään 1 artiklassa todetuista rikkomisista sakkoa seuraavasti:

— —

ii) Cascades SA:lle sakkoa 16 200 000 ecua;

— — "

9 Päätöksen mukaan rikkominen tapahtui Product Group Paperboard -nimisessä organisaatiossa (jäljempänä PG Paperboard), joka muodostui useista työryhmistä ja jaostoista.

10 Tämän organisaation yhteyteen perustettiin vuoden 1986 puolivälissä Presidents' Working Group (jäljempänä PWG), joka muodostui yhteisön tärkeimpien kartongintuottajien (joita oli noin kahdeksan) johtavassa asemassa olevista edustajista.

11 PWG:n tehtävänä oli erityisesti keskustella markkinoista, markkinaosuuksista, hinnoista ja kapasiteeteista ja harjoittaa näiden osalta yhteistoimintaa. Se teki erityisesti yleisluonteisia päätöksiä siitä, milloin ja minkä suuruisina tuottajien oli toteutettava hinnankorotukset.

12 PWG raportoi President Conferencelle (jäljempänä PC), johon osallistuivat (melko säännöllisesti) melkein kaikkien kyseessä olevien yritysten toimitusjohtajat. Nyt kyseessä olevana aikana PC kokoontui kahdesti vuodessa.

13 Vuoden 1987 lopulla perustettiin Joint Marketing Committee (jäljempänä JMC). Sen pääasiallisena tarkoituksena oli yhtäältä päättää, voitiinko hintoja korottaa, ja jos voitiin, niin miten, ja toisaalta määritellä yksityiskohtaisesti, miten PWG:n maittain ja suurimpien asiakkaiden osalta päättämät hinta-aloitteet toteutetaan, minkä tarkoituksena oli saada aikaan yhdenmukainen hintajärjestelmä Euroopassa.

14 Economic Committee (jäljempänä talousjaosto) keskusteli muun muassa hintavaihteluista kansallisilla markkinoilla ja yritysten tilauskannoista ja raportoi päätelmistään JMC:lle tai vuoden 1987 loppuun saakka JMC:n edeltäjälle Marketing Committeelle. Talousjaoston jäseninä oli useimpien kyseessä olevien yritysten markkinointi- ja/tai myyntijohtajia, ja se kokoontui useita kertoja vuodessa.

15 Lisäksi päätöksestä ilmenee komission katsoneen, että PG Paperboardin toimintaa tuki se tietojen vaihto, jota harjoitettiin omaisuudenhoitoyhtiö Fidesin välityksellä, jonka kotipaikka on Zürich (Sveitsi). Päätöksen mukaan useimmat PG Paperboardin jäsenet toimittivat Fidesille kausiraportteja tilauksista, tuotannosta, myynnistä ja kapasiteetin käytöstä. Näitä raportteja käsiteltiin Fides-järjestelmässä, ja yhdistetyt tiedot lähetettiin järjestelmään osallistuville.

16 Kantajana oleva Cascades SA (jäljempänä Cascades) on perustettu syyskuussa 1985. Suurimman osan sen osakepääomasta omistaa Kanadan oikeuden mukaan perustettu yhtiö Cascades Paperboard International Inc.

17 Kanadalainen konserni tuli Euroopan markkinoille toukokuussa 1985 hankkimalla omistukseensa Cartonnerie Maurice Franck -yhtiön (jonka nimeksi tuli myöhemmin Cascades La Rochette SA, jäljempänä Cascades La Rochette). Toukokuussa 1986 Cascades hankki omistukseensa Blendecques-kartonkitehtaan (jonka nimeksi tuli myöhemmin Cascades Blendecques SA, jäljempänä Cascades Blendecques).

18 Päätöksessä todetaan, että Belgian oikeuden mukaan perustettu yhtiö Van Duffel NV (jäljempänä Duffel) ja Ruotsin oikeuden mukaan perustettu yhtiö Djupafors AB (jäljempänä Djupafors), jotka kantaja hankki omistukseensa maaliskuussa 1989, osallistuivat ennen tätä omistajanvaihdosta päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kartelliin. Päätöksen mukaan näille molemmille yhtiöille annettiin uusi toiminimi vuonna 1989, ja ne ovat siitä lähtien jatkaneet toimintaansa Cascades-konsernissa erillisinä tytäryhtiöinä (147 perustelukappale). Komissio katsoo kuitenkin, että päätös voitiin osoittaa Cascades-konsernille, jota kantaja edustaa, sekä ajalta ennen kuin kantaja hankki nämä yhtiöt omistukseensa että sen jälkeiseltä ajalta.

19 Päätöksen mukaan kantaja on osallistunut PWG:n, JMC:n ja talousjaoston kokouksiin vuoden 1986 puolivälistä vuoden 1991 huhtikuuhun. Komissio on pitänyt sitä yhtenä kartellin "johtajista", jonka on kannettava erityinen vastuu.

Oikeudenkäyntimenettely

20 Kantaja on nostanut tämän kanteen yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 6.10.1994 jättämällään kannekirjelmällä.

21 Kantaja on myös pyytänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 4.11.1994 jättämällään erillisellä asiakirjalla päätöksen 3 ja 4 artiklan täytäntöönpanon lykkäämistä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen presidentti on asiassa T-308/94 R, Cascades vastaan komissio, 17.2.1995 antamallaan määräyksellä (Kok. 1995, s. II-265) lykännyt tietyin ehdoin päätöksen täytäntöönpanoa siltä osin, kuin kyse on kantajan velvollisuudesta järjestää komission hyväksi pankkitakaus päätöksen 3 artiklassa määrätyn sakon välittömän perimisen välttämiseksi. Kantaja on myös velvoitettu toimittamaan komissiolle eräitä tietoja annetussa määräajassa.

22 Niistä muista 18 yhtiöstä, joiden katsottiin olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, 16 on samoin nostanut kanteen päätöksestä (asiat T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 ja T-354/94).

23 Asian T-301/94 kantaja Laakmann Karton GmbH peruutti kanteensa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 10.6.1996 jättämällään kirjeellä, ja asia poistettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen rekisteristä asiassa T-301/94, Laakmann Karton vastaan komissio, 18.7.1996 annetulla määräyksellä (ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

24 Ne neljä suomalaisyritystä, jotka kuuluivat Finnboard-nimiseen yhdistykseen ja jotka tämän vuoksi velvoitettiin maksamaan Finnboardille määrätty sakko yhteisvastuullisesti tämän kanssa, ovat myös nostaneet kanteen päätöksestä (yhdistetyt asiat T-339/94, T-340/94, T-341/94 ja T-342/94).

25 Kanteen nosti myös CEPI-Cartonboard-niminen yhteenliittymä, jolle päätös ei ollut osoitettu. Se kuitenkin peruutti kanteensa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 8.1.1997 jättämällään kirjeellä, ja asia poistettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen rekisteristä asiassa T-312/94, CEPI-Cartonboard vastaan komissio, 6.3.1997 annetulla määräyksellä (ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

26 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kutsui 5.2.1997 päivätyllä kirjeellä asianosaiset epäviralliseen kokoukseen erityisesti siksi, että nämä saisivat esittää huomautuksensa asioiden T-295/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 ja T-354/94 mahdollisesta yhdistämisestä suullista käsittelyä varten. Tässä 29.4.1997 pidetyssä kokouksessa asianosaiset suostuivat tällaiseen yhdistämiseen.

27 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen laajennetun kolmannen jaoston puheenjohtajan 4.6.1997 antamalla määräyksellä edellä mainitut asiat yhdistettiin suullista käsittelyä varten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 50 artiklan mukaisesti, koska asiat liittyvät toisiinsa; määräyksessä puheenjohtaja hyväksyi asian T-334/94 kantajan pyynnön luottamuksellisesta käsittelystä.

28 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen laajennetun kolmannen jaoston puheenjohtaja hyväksyi 20.6.1997 antamallaan määräyksellä asian T-337/94 kantajan pyynnön, että erästä asiakirjaa, jonka kyseinen kantaja oli esittänyt vastauksena ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen, käsiteltäisiin luottamuksellisena.

29 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (laajennettu kolmas jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn, ja se ryhtyi prosessinjohtotoimiin pyytämällä asianosaisia vastaamaan tiettyihin kirjallisiin kysymyksiin ja esittämään tiettyjä asiakirjoja. Asianosaiset noudattivat näitä pyyntöjä.

30 Edellä 26 kohdassa mainittujen asioiden asianosaisten lausumat ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin kuultiin 25.6.—8.7.1997 pidetyssä suullisessa käsittelyssä.

Asianosaisten vaatimukset

31 Kantaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa päätöksen siltä osin kuin se koskee kantajaa,

— toissijaisesti alentaa päätöksen 3 artiklassa kantajalle määrättyä sakkoa,

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

32 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— hylkää kanteen ja

— velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Päätöksen kumoamista koskeva vaatimus

Kanneperuste, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

33 Kantaja väittää päätökseen sisältyvän väitteen, jota ei ole mainittu väitetiedoksiannosta tehdyssä yhteenvedossa ja joka koskee alan kilpailunrajoittamissuunnitelmasta neuvottelemista ja siitä päättämistä (päätöksen 1 artiklan viides luetelmakohta). Väitetiedoksiannosta tehty yhteenveto on kuitenkin olennainen osa sitä asiakirja-aineistoa, jolla väitetiedoksiannon adressaateille ilmoitetaan huomioon otetuista tosiseikoista. Kyseistä väitettä ei kantajan mukaan mainita myöskään itse väitetiedoksiannossa.

34 Kantaja kiistää komission perustelut, joiden mukaan "alan suunnitelmaa" koskeva väite ei olisi täysin erillinen väite, koska se kattaa kaikki eri lainvastaisiksi katsotut toimenpiteet. "Alan suunnitelman" käsitteellä tarkoitetaan nimittäin kaikkia taloudellisia ja sosiaalisia toimenpiteitä, joista yleensä valtio päättää kirjallisessa muodossa uudistaakseen tietyn alan rakenteita. Kaikki yhteisön markkinoilla toimivat tuottajat eivät ole kuitenkaan koskaan kuuluneet PG Paperboardiin, eikä PG Paperboardin kokouksissa ole milloinkaan keskusteltu vientimarkkinoista. Yksinomaan se, että tämä väite on päätöksen 1 artiklassa muodollisesti erotettu muista väitteistä, osoittaa, että se on muista väitteistä erillinen.

35 Kantaja vetoaa väitetiedoksiannon tehtäviä koskevaan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön (asia 85/76, Hoffmann-La Roche v. komissio, tuomio 13.2.1979, Kok. 1979, s. 461, 11 kohta ja yhdistetyt asiat C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ja C-125/85—C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö ym. v. komissio, tuomio 31.3.1993, Kok. 1993, s. I-1307, 42 ja 52 kohta) ja katsoo, että

koska päätökseen sisältyy väite, jota sille ei ollut annettu tiedoksi etukäteen, sen puolustautumisoikeuksia on loukattu tavalla, jota ei voida korjata.

36 Komission mukaan väitetiedoksiannossa on nimenomaisesti todettu, että siitä tehty yhteenveto on laadittu vain tiedoksi, että sen tarkoituksena on antaa ainoastaan lyhyt kuvaus kilpailusääntöjen rikkomiseksi katsotusta toiminnasta ja että sitä on luettava väitetiedoksiantoon sisältyvien yksityiskohtaisten väitteiden valossa. Tarkasteltaessa väitetiedoksiantoa kokonaisuudessaan siitä ilmenee kuitenkin selkeästi, että komissio väittää kantajan osallistuneen kartonkialan yhteistä kilpailunrajoittamissuunnitelmaa koskeviin neuvotteluihin ja siitä päättämiseen.

37 Komissio toteaa, että käsitettä "suunnitelma" käytettiin tässä asiassa sen vuoksi, että haluttiin korostaa sitä, että vuoden 1987 lopussa osallistujat olivat päässeet todelliseen lopulliseen sopimukseen salaisen yhteistyönsä ehdoista, sillä tästä ajankohdasta alkaen toteutetut hinta-aloitteet kuuluivat tähän samaan puitesopimukseen. Nämä suunniteltua ja vakiintuneeksi tavaksi muodostunutta toimintaa koskevat väitteet esitettiin myös väitetiedoksiannossa.

38 "Alan suunnitelmaa" koskeva väite kattoi muut eri lainvastaisiksi katsotut toiminnat eikä ollut niistä erillinen. Näin ollen sitä ei ollut tarpeen mainita erikseen väitetiedoksiannossa (em. asia Ahlström Osakeyhtiö ym. v. komissio, tuomion 50 kohta).

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

39 Se, että puolustautumisoikeuksia on kunnioitettava kaikissa menettelyissä, joissa voidaan määrätä seuraamuksia — erityisesti sakkoja tai uhkasakkoja — on

yhteisön oikeuden perusperiaate, jota on noudatettava myös hallinnollisessa menettelyssä (em. asia Hoffmann-La Roche v. komissio, tuomion 9 kohta).

40 Tätä periaatetta sovelletaan asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 kohdassa ja neuvoston asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetyistä kuulemisista 25 päivänä heinäkuuta 1963 annetun komission asetuksen N:o 99/63/ETY (EYVL 1963, 127, s. 2268) 4 artiklassa, kun niissä säädetään, että komissio saa lopullisessa päätöksessään ottaa huomioon ainoastaan sellaiset väitteet, joiden osalta yrityksille, joita asia koskee, on varattu tilaisuus esittää huomautuksensa.

41 Päätöksen 1 artiklan viidennen luetelmakohdan mukaan tässä artiklassa mainitut yritykset ovat tavanneet säännöllisesti "salaisissa ja vakiintuneeksi tavaksi muodostuneissa kokouksissa neuvotellakseen ja päättääkseen alan yhteisestä kilpailunrajoittamissuunnitelmasta".

42 Koska kantaja väittää, ettei väitetiedoksiannossa ollut mainittu tällaista väitettä, on tutkittava, onko väitetiedoksiannossa tässä tapauksessa ollut niin selvästi muotoiltu — vaikkakin vain tiivistelmän muodossa esitetty — selvitys, että kantaja on tosiasiallisesti voinut saada tiedon kyseisestä väitteestä. Vain tämän edellytyksen täyttäessään väitetiedoksianto voi täyttää sen tehtävän, joka sille on yhteisön asetuksilla annettu, eli että sen on annettava yrityksille kaikki sellaiset tiedot, joita ne tarvitsevat pystyäkseen tehokkaasti puolustautumaan ennen kuin komissio tekee lopullisen päätöksen (ks. mm. em. asia Ahlström Osakeyhtiö v. komissio, tuomion 42 kohta).

43 Kuten komissio on perustellusti todennut, päätöksen 1 artiklan viidenteen luetelmakohtaan sisältyvä väite "alan yhteistä suunnitelmaa" koskevista neuvotteluista ja siitä päättämisestä on ymmärrettävä siten, että kyseisten yritysten väitetään neuvotelleen ja tehneen jatkuvan sopimuksen, joka kattaa päätöksen 1 artiklassa mainitut

kilpailunvastaiset toimenpiteet. Käsitteen "ala" käyttäminen merkitsee sitä, että yhteinen suunnitelma koski kartonkialaa.

44 Tämä päätöksen päätösosan tulkinta on sopusoinnussa päätöksen perustelujen kanssa, joista ilmenee, että komissio käyttää käsitettä "suunnitelma" perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun sopimuksen käsitteen erään osatekijän osoittamiseksi.

45 Päätöksen 126 perustelukappaleen toisessa kohdassa todetaan siten seuraavaa:

" — — *sopimus* on kyseessä silloin, kun asianomaiset sopivat — vaikkakin vain pääpiirteittäin — vastavuoroisesta toiminnasta tai toiminnasta pidättäytymisestä markkinoilla. Vaikka tämä merkitseekin sitä, että sopimus on tehty yhdessä ja että yhteisen suunnitelman noudattamiseen on sitouduttu, sopimusta ei ole välttämättä tarvinnut tehdä muodollisesti tai kirjallisesti — —."

46 Päätöksessä täsmennetään vielä seuraavaa (131 perustelukappaleen ensimmäinen ja toinen kohta):

"Komissio katsoo, että kun 'hinta ennen määrää' -politiikkaan osallistuvien tuottajien välinen, vähitellen lisääntyvä salainen yhteistyö konkretisoitui, kilpailusääntöjen rikkomisella oli vuoden 1987 lopusta lähtien kaikki perustamissopimuksen 85 artiklassa tarkoitetun todellisen sopimuksen tunnusmerkit.

Puolen vuoden välein toistuneiden hinta-aloitteiden, jotka tehtiin suunnitelman toteuttamiseksi, ei pidä katsoa olevan joukko erillisiä sopimuksia tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja vaan yksi ja sama jatkuva sopimus."

47 Näin ollen on tutkittava, onko kantajan väitetiedoksiannossa väitetty osallistuneen kaikki kilpailunvastaiset toimenpiteet kattavaa, jatkuvaa sopimusta koskeneisiin neuvotteluihin ja sopimuksen tekemiseen.

48 Kantajalle osoitettuun väitetiedoksiantoon sisältyy perusasiakirja, liitteet ja kantajaa koskevat yrityskohtaiset tiedot. Perusasiakirjaan ei sisälly päätösosaa, mutta siinä on "kilpailusääntöjen rikkomisesta tehty yhteenveto", jossa täsmennetään, että yhteenveto "on laadittu yksinomaan tiedoksi ja sillä pyritään antamaan lyhyt kuvaus kilpailusääntöjen rikkomiseksi katsotusta toiminnasta" ja että "sitä on luettava jäljempänä esitettävien yksityiskohtaisten väitteiden valossa". Tämä täsmennys huomioon ottaen sitä kantajan väitettä ei voida hyväksyä, jonka mukaan kantajan puolustautumisoikeuksia olisi loukattu, koska väitetiedoksiannosta tehdyssä yhteenvedossa ei ole mainittu tätä komission väitettä.

49 Perusasiakirjassa väitteet on jaettu kahteen pääosaan, joista ensimmäisessä tarkastellaan tosiseikkoja ja toisessa tehdään oikeudellinen arviointi. Koska päätösosaa ei ole, on syytä tutkia väitetiedoksiannon toista osaa pyrittäessä selvittämään yritysten lainvastaisiksi katsottuja toimia.

50 Kun väitetiedoksiannon kyseinen osa luetaan, käy ilmi, että kyseessä oleva väite on tosiasiassa esitetty.

51 Osassa, jonka otsikkona on "Kilpailusääntöjen rikkomisen luonne", komissio täsmentää erityisesti seuraavaa (s. 83):

"'Hinta ennen määrää' -järjestelmän tärkeimmät piirteet olivat seuraavat:

— tuotannon valvonta, jonka avulla markkinoille saatiin luotua hinnankorotuksille suotuisat olosuhteet,

— kausittainen yhdenmukaistettujen hinta-aloitteiden toteuttaminen siten, että kaikki tuottajat korottivat hintojaan samaan aikaan ja yhtä paljon eri kansallisilla markkinoilla,

— yhtenäisen hintojenvahvistamisjärjestelmän toteuttaminen Euroopan tasolla,

— tärkeimpien tuottajien markkinaosuuksien valvonta.

Komissio katsoo, että kun 'hinta ennen määrää' -politiikkaan osallistuvien tuottajien välinen, vähitellen lisääntyvä salainen yhteistyö konkretisoitui, kilpailusääntöjen rikkomisella voitiin katsoa olleen vuoden 1987 lopusta lähtien kaikki perustamissopimuksen 85 artiklassa tarkoitetun todellisen 'sopimuksen' tunnusmerkit."

52 Koska niiden yritysten, joille väitetiedoksianto on osoitettu, on väitetiedoksiannossa todettu riittävän selvästi osallistuneen kaikki väitetyt kilpailunvastaiset toimenpiteet kattavaa, jatkuvaa sopimusta koskeneisiin neuvotteluihin ja sopimuksesta päättämiseen, päätöksessä ei ole tukeuduttu sellaiseen väitteeseen, jota ei olisi annettu kantajalle tiedoksi väitetiedoksiannossa, kun päätöksessä on todettu kantajan osallistuneen "alan yhteistä suunnitelmaa" koskeneisiin neuvotteluihin ja siitä päättämiseen.

53 Tämä kanneperuste on siten hylättävä.

Kanneperuste, joka koskee salassapitovelvollisuuden rikkomista

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

54 Kantaja väittää, että perustamissopimuksen 214 artiklan ja asetuksen N:o 17 20 artiklan 2 kohdan mukaan komission virkamiehet eivät saa ilmaista tietoja, jotka ovat luonteensa perusteella salassa pidettäviä. Talousalan lehdissä 13.7.1994 ilmestyneissä artikkeleissa on kuitenkin ilmoitettu, että päätös tehtäisiin hyvin pian. Näissä lehtiartikkeleissa esitetyt tiedot, joihin sisältyi täsmällisiä kommentteja paitsi menettelystä ja sen etenemisestä myös päätöksen sisällöstä, olivat epäilyksettä peräisin komissiosta, minkä vuoksi luottamuksellisuutta koskevia säännöksiä on rikottu.

55 Salassapitovelvollisuuden noudattamatta jättäminen saattaa kyseenalaiseksi myös komission tekemien taloudellisten arvioiden pätevyyden. Kyse ei näin ollen ole vain "ulkonaisesta lainvastaisuudesta", vaan virheestä, jonka perusteella päätös voidaan kumota.

56 Komissio kiistää sen, että lehdissä paljastetut tiedot olisivat olleet peräisin komissiosta, ja väittää, että muutkin viranomaiset olivat olleet tietoisia päätösluonnosten sisällöstä ennen kuin komission jäsenten kollegio teki päätökset.

57 Komission mukaan kantaja ei ole esittänyt syitä, joiden vuoksi salassapitovelvollisuuden rikkominen, johon komission väitetään syyllistyneen, olisi vaikuttanut päätöksen sisältöön. Mahdollinen salassapitovelvollisuuden rikkominen on vain ulkonainen lainvastaisuus, jolla ei ole vaikutusta päätöksen pätevyyteen (ks. asia 27/76, United Brands v. komissio, tuomio 14.2.1978, Kok. 1978, s. 207, 284—288 kohta ja asia T-43/92, Dunlop Slazenger v. komissio, tuomio 7.7.1994, Kok. 1994, s. II-441, 27—29 kohta).

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

58 Vaikka komissio olisikin vastuussa tietovuodosta, jonka perusteella on laadittu lehtiartikkelit, joihin kantaja viittaa — mitä komissio ei kuitenkaan myönnä eikä kantaja ole näyttänyt toteen —, tällä seikalla ei kuitenkaan olisi vaikutusta päätöksen lainmukaisuuteen (em. asia Dunlop Slazenger v. komissio, tuomion 29 kohta). Kantaja ei ole nimittäin näyttänyt toteen, ettei päätöstä olisi tehty tai että se olisi ollut sisällöltään toisenlainen, mikäli riidanalaisia tapahtumia ei olisi ollut (em. asia United Brands v. komissio, tuomion 286 kohta), tai että komissio olisi päätöksen tehdessään perustanut kantansa muihin seikkoihin kuin päätöksessä mainittuihin (asia T-30/89, Hilti v. komissio, tuomio 12.12.1991, Kok. 1991, s. II-1439, 136 kohta). Näin ollen kanneperuste on hylättävä.

Kanneperuste, jonka mukaan kollegiaalisuusperiaatetta on loukattu

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

59 Kantaja väittää, että 26.7.1994 tehty päätös (ks. edellä 1 kohta) on tehty sellaisissa päätöksenteko-olosuhteissa, joita ei ole täsmällisesti ilmoitettu ja että kollegiaalisuusperiaatetta on näin ollen loukattu.

60 Kantaja korostaa vastauskirjelmässään, ettei tähän päätökseen sisälly mitään mainintaa siitä, että kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevää neuvoa-antavaa komiteaa (jäljempänä neuvoa-antava komitea) olisi kuultu ennen päätöksen tekemistä. Perustamissopimuksen 190 artiklan ja asetuksen N:o 17 10 ja 15 artiklan mukaan neuvoa-antavan komitean lausuntoa kuitenkin edellytetään ennen jokaisen sellaisen päätöksen tekemistä, jossa 26.7.1994 tehdyn päätöksen tapaan määrätään sakkoja (asia T-19/91, Vichy v. komissio, tuomio 27.2.1992, Kok. 1992, s. II-415).

61 Kantajan mielestä päätös on siten kumottava menettelysääntöjen noudattamatta jättämisen perusteella (yhdistetyt asiat T-79/89, T-84/89, T-85/89, T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-98/89, T-102/89 ja T-104/89, BASF ym. v. komissio, tuomio 27.2.1992, Kok. 1992, s. II-315 ja asia C-137/92 P, komissio v. BASF ym., tuomio 15.6.1994, Kok. 1994, s. I-2555).

62 Komissio väittää, ettei se tehnyt 26.7.1994 tehdyllä päätöksellään uutta tosiseikkoja tai oikeudellisia seikkoja koskenutta arviota. Sitä vastoin se vain korjasi erään yrityksen, jolle päätös on osoitettu, nimessä olleen virheen sekä Europa Cartonille määrätyn sakon laskennassa sattuneen virheen. Näin ollen kantajalla ei ole intressiä vedota mahdollisiin menettelyvirheisiin kyseisen päätöksen teossa.

63 Komissio toteaa kantajan väitteestä, jonka mukaan neuvoa-antavaa komiteaa ei ole kuultu, että kantajan vastauskirjelmässään esittämät väitteet ja perustelut ovat uusi kanneperuste, jonka esittäminen on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 48 artiklan mukaan kiellettyä.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

64 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että tämä kanneperuste on ymmärrettävä siten, että komissio on kantajan mielestä loukannut kollegiaalisuusperiaatetta tehdessään 26.7.1994 tehdyn päätöksen.

65 Kantajan väite siitä, että neuvoa-antavaa komiteaa ei ole kuultu ennen kyseisen päätöksen tekemistä, mikä on asetuksen N:o 17 10 artiklan 3 kohdan vastaista, on esitetty ensimmäisen kerran kantajan vastauskirjelmässä. Sen ei voida katsoa liittyvän kanteessa esitettyyn, kollegiaalisuusperiaatteen rikkomista koskevaan perusteeseen. Kyse on tosiasiassa itsenäisestä perusteesta, joka liittyy päätöksen tekomenettelyn sääntöjenmukaisuutta koskevaan muotovirheeseen.

66 Työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan asian käsittelyn kuluessa ei kuitenkaan saa vedota uuteen perusteeseen, ellei se perustu kirjallisen käsittelyn aikana esille tulleisiin tosiseikkoihin tai oikeudellisiin seikkoihin.

67 Koska neuvoa-antavan komitean kuulematta jättämistä koskeva peruste ei perustu kirjallisen käsittelyn aikana esille tulleisiin tosiseikkoihin tai oikeudellisiin seikkoihin, tämä peruste on jätettävä tutkimatta.

68 Kollegiaalisuusperiaatteen rikkomista koskevan perusteen osalta on todettava, ettei kantaja ole vedonnut mihinkään todisteeseen taikka täsmälliseen seikkaan, jonka perusteella yhteisöjen toimia koskeva pätevyysolettama voitaisiin kumota (ks. mm. em. asia Dunlop Slazenger v. komissio, tuomion 24 kohta). Näin ollen ei ole tarpeen tutkia, onko rikkominen, johon kantaja väittää komission syyllistyneen, mahdollisesti tapahtunut (ks. vastaavasti asia T-34/92, Fiatagri ja New Holland Ford v. komissio, tuomio 27.10.1994, Kok. 1994, s. II-905, 27 kohta).

69 Näin ollen kanneperuste on jätettävä tutkimatta.

Kanneperuste, jonka mukaan päätöksen ja 13.7.1994 päivätyn komission lehdistötiedotteen välillä on eroavuuksia

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

70 Kantaja väittää, ettei päätöstä tehty lopullisesti ennen 26.7.1994 tehdyn päätöksen tekemistä.

71 Kantajan mukaan komissio julkaisi lehdistötiedotteen päätöksen tekopäivänä eli 13.7.1994. Koska tämä lehdistötiedote annettiin ennen lopullisen päätöksen tekemistä, siihen mahdollisesti sisältyvät asialliset eroavuudet itse päätökseen verrattuna vaikuttavat päätöksen pätevyyteen siltä osin kuin niistä ilmenee, että komissio on perustanut kantansa seikkoihin, jotka eivät ilmene päätöksestä (yhdistetyt asiat 96/82—102/82, 104/82, 105/82, 108/82 ja 110/82, IAZ ym. v. komissio, tuomio 8.11.1983, Kok. 1983, s. 3369, 16 kohta ja em. asia Hilti v. komissio, tuomion 136 kohta).

72 Kantajan mukaan tässä tapauksessa lehdistötiedotteesta tosiasiassa ilmenee, että komissio on perustanut päätöksensä seikkoihin, jotka eivät siitä ilmene. Tiedotteessa todetaan, että yritykset ovat "1970-luvulta lähtien yrittäneet säädellä markkinoita vaatimattomin tuloksin", kun taas päätöksessä todetaan nimenomaisesti, että komissiolla "ei ole näyttöä" hintojen vahvistamisyrityksistä vuosien 1975 ja 1986 väliseltä ajalta. Lehdistötiedotteen maininnalla tehdyiksi väitettyjen "yritysten vaatimattomista tuloksista" rikotaan kantajan puolustautumisoikeuksia, koska kantajaa on siinä väitetty syylliseksi, vaikka kontradiktorista menettelyä ei ole noudatettu ja vaikka myöhemmässä päätöksessä kantaja on todettu syyttömäksi.

73 Se seikka, että komissio on vastineessaan toistanut lehdistötiedotteen sisältöä, vahvistaa sen, että päätös on perustunut seikkoihin, jotka eivät ilmene päätöksestä.

74 Komissio kiistää sen, että lopullinen päätös olisi tehty 26.7.1994. Tällöin päivätty päätös tehtiin vain aiemmassa päätöksessä olleiden selvien virheiden korjaamiseksi. Näin ollen lehdistötiedotteen ja päätöksen välisillä mahdollisilla eroavuuksilla ei ole vaikutusta päätöksen pätevyyteen (em. asia Hilti v. komissio, tuomion 136 kohta).

75 Lisäksi kyseisten asiakirjojen välillä ei ole asiallisia eroavuuksia. Komissio lainaa tältä osin molempien asiakirjojen niitä osia, joista sen mukaan ilmenee, ettei lehdistötiedotteessa sen paremmin kuin päätöksessäkään ole katsottu, että vuoden 1986 puoliväliä edeltänyt toiminta olisi ollut lainvastaista.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

76 Ei ole tarpeen tutkia, onko päätös tehty lehdistötiedotteen laatimisen jälkeen, kuten kantaja väittää. Tuomioistuinvalvonta voi nimittäin koskea vain kanteen kohteena olevaa päätöstä (ks. vastaavasti em. asia Hilti v. komissio, tuomion 136 kohta). Näin ollen on tarkasteltava, sisältyykö 13.7.1994 päivättyyn lehdistötiedotteeseen seikkoja, joiden perusteella päätöksen voitaisiin todeta perustuvan muihin kuin siitä ilmeneviin seikkoihin.

77 Se, että komissio on lehdistötiedotteessa todennut, että yritykset ovat "1970-luvulta lähtien yrittäneet säädellä markkinoita vaatimattomin tuloksin", ei todista, että komissio olisi perustanut päätöksensä tähän seikkaan.

78 Päätökseenkin sisältyy joka tapauksessa viittaus yritykseen säädellä markkinoita jo ennen sitä ajankohtaa, jolloin päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun kilpailusääntöjen rikkomisen on katsottu alkaneen, eli ennen vuoden 1986 puoliväliä.

79 Päätöksen 35 perustelukappaleen ensimmäisessä kohdassa todetaan näet seuraavaa:

"Storan mukaan (toinen ilmoitus, s. 2) kartonginvalmistajat olivat 'yrittäneet säännellä markkinoita —— vuodesta 1975 lähtien. PG Paperboardin tai sitä (ennen vuotta 1981) edeltäneen yhteenliittymän jäsenet kokoontuivat tänä ajanjaksona keskustellakseen hintapolitiikasta ja markkinaosuuksista'."

80 Lisäksi 161 perustelukohdan ensimmäisessä kohdassa täsmennetään seuraavaa:

"Vaikka Storan ilmoituksista ilmeneekin, että salaista yhteistyötä koskevat sopimukset ovat olleet olemassa ainakin vuodesta 1975 alkaen ja että PG Paperboard on hyvin todennäköisesti perustettu lainvastaisen yhteistoiminnan välineeksi, komissio rajaa 85 artiklan mukaisen arvionsa ja määrättävät sakot koskemaan tässä asiassa vasta kesäkuussa 1986 alkanutta ajanjaksoa."

81 Kantaja ei kiistä sitä, että päätöksen perustelukappaleissa on perusteltu oikeudellisesti riittävällä tavalla päätöksen 1 artiklassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen alkamisajankohdan vahvistaminen vuoden 1986 puoliväliin.

82 Koska minkään perusteella ei siis voida katsoa, että komissio olisi perustanut päätöksensä tosiasiassa seikkoihin, jotka eivät ilmene päätöksestä, kanneperuste on hylättävä.

Kanneperuste, jonka mukaan kantajan ei voida katsoa olevan vastuussa yhteistoiminnasta

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

83 Kantaja väittää kanneperusteen ensimmäisessä osassa, että yritykseen kohdistettu pakottaminen estää tietyin edellytyksin sen, että sen voitaisiin katsoa olevan perustamissopimuksen 85 artiklan nojalla vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta. Yhteisöjen tuomioistuimet ovat tähän mennessä käsitelleet pakkotilan ja hätävarjelun käsitteitä ainoastaan EHTY:n perustamissopimukseen liittyneissä riita-asioissa.

84 Perustamissopimuksen 85 artiklan soveltaminen edellyttää kantajan mukaan, että asianomaiset yritykset ovat tosiasiassa itsenäisiä markkinakäyttäytymisestään päättäessään (ks. tältä osin oikeuskäytäntöä, joka liittyy perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamiseen samaan konserniin kuuluviin yrityksiin: asia 66/86, Ahmed Saeed Flugreisen ja Silver Line Reisebüro, tuomio 11.4.1989, Kok. 1986, s. 803; asia 30/87, Bodson, tuomio 4.5.1988, Kok. 1988, s. 2479 ja asia T-102/92, Viho Europe v. komissio, tuomio 12.1.1995, Kok. 1995, s. II-17). Tätä määräystä ei siten sovelleta kahden yrityksen välisiin sopimuksiin tai niiden yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin silloin, kun toinen yritys määrää toisen osallistumaan niihin ilman, että viimeksi mainitulla olisi todellista mahdollisuutta välttää toisen yrityksen vaikutus- ja määräysvaltaa. Kantajan mukaan yhteisöjen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa 32/78, 36/78—82/78, BMW Belgium ym. vastaan komissio, 12.7.1979 antama tuomio (Kok. 1979, s. 2435) tukee implisiittisesti tätä kantaa. Pariisin Cour d'appel on hyväksynyt kantajan kannan 9.11.1989 antamassaan tuomiossa soveltaessaan kansallisia kilpailusääntöjä.

85 Perustamissopimuksen 85 artiklaa ei siten kantajan mukaan pidä soveltaa yritykseen silloin, kun yritys on toiminut pakon alaisena, jos kyseinen toiminta on ollut välttämätöntä sen vaaran torjumiseksi, joka yritystä uhkaa, jos uhkaukset ovat suoria, jos vaara on välitön ja jos sen torjumiseksi ei ole olemassa mitään muuta lainmukaista keinoa. Nämä edellytykset ovat pääasiallisesti samanlaiset kuin hätävarjelun edellytykset.

86 Kantaja väittää kanneperusteen toisessa osassa, että muut PG Paperboardin jäseninä olleet tuottajat pakottivat sen osallistumaan tämän organisaation toimielinten kokouksiin.

87 Siitä lähtien, kun kantaja tuli Euroopan markkinoille hankittuaan omistukseensa Cartonnerie Maurice Franck (Cascades La Rochette) -nimisen yhtiön toukokuussa 1985, kantaja on toiminut aggressiivisesti näillä markkinoilla.

88 Finnboardin toimitusjohtaja ja KNP:n toimitusjohtaja (tällöin PC:n puheenjohtaja) sekä Roos (tällöin Feldmühlen toimitusjohtaja) ottivat kuitenkin vuoden 1986 alussa yhteyttä Cascades La Rochetten toimitusjohtajaan Lemaireen ja kaupalliseen johtajaan Bannermanniin, jotta kantaja lopettaisi harjoittamansa aggressiivisen hintapolitiikan ja jotta kantaja alistuisi muiden, PG Paperboardiin kuuluvien tuottajien harjoittamaan markkinakuriin. Kieltäydyttyään tästä vaatimuksesta kantaja saattoi seuraavien kuukausien aikana havaita menettävänsä suurimman osan niistä tilauksista, joita se pyrki saamaan. Tämä selittyi sillä, että muut tuottajat tarjosivat systemaattisesti kantajan hintoja alempia hintoja.

89 Hankittuaan toukokuussa 1986 omistukseensa Blendecques-kartonkitehtaan (Cascades Blendecques) kantaja joutui korottamaan hintojaan kyetäkseen kuolettamaan huomattavat investointinsa, kattamaan rahoituskulunsa ja saamaan riittävän bruttokatteen. Toiminnan jatkaminen markkinoilla edellytti sitä, että kantaja lopetti tällöin koko kartonkiteollisuutta vastaan käymänsä hintasodan. Näissä

olosuhteissa kantaja pakotettiin hyväksymään alihinnoittelupolitiikan harjoittajien asettamat ehdot, jotta kyseinen politiikka saatiin lopetetuksi. Näihin ehtoihin kuului PG Paperboardiin liittyminen, tehtyihin päätöksiin mukautuminen ja PWG:n kokouksiin osallistuminen.

90 Näiden väitteidensä tueksi kantaja viittaa ilmoituksiin, jotka Lemaire ja Bannermann — kuvatut tapahtumat kantajan edustajina kokeneet kaksi henkilöä — ovat antaneet, ja esittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kuulisi heidän suulliset todistajanlausuntonsa.

91 Kantajan mukaan muutkin todisteet tukevat näihin ilmoituksiin sisältyviä väitteitä.

92 Storan ilmoituksen mukaan ensinnäkin (väitetiedoksiannon liite 39) kantajan yritykset kasvattaa markkinaosuuttaan ja muiden tuottajien reaktiot johtivat jatkuvaan hintojen merkittävään laskuun. Tämä ilmoitus vahvistaa kantajan Euroopan markkinoille tulon aiheuttaman ja Bannermannin kuvaaman "hintasodan".

93 Toiseksi kantajan osallistuminen PWG:n kokouksiin oli "jälkijättöistä", koska yritys oli uusi tulokas Euroopan markkinoilla ja koska suurin ranskalainen tuottaja (Papeteries Béghin-Corbehem, joka kuuluu nykyisin Stora-konserniin) osallistui jo näihin kokouksiin. Kantajan osallistuminen selittyy näet sillä, että muut kokouksiin osallistuneet yritykset halusivat valvoa kantajaa ja estää sitä toimimasta itsenäisesti.

94 Kolmanneksi kantajan PWG:hen liittymisen jälkeen omaksuma asenne vahvistaa välillisesti sen, ettei kantaja osallistunut yhteistoimintaan missään vaiheessa tahallaan. Kantajalla ei ole koskaan ollut aktiivista osuutta PWG:ssä ja PG Paperboardissa, sillä erityisesti hinnankorotuksia koskeneet PWG:n päätökset tehtiin yhteis-

ymmärryksessä Finnboardin, Mayr-Melnhofin ja Feldmühlen kesken jo ennen tämän toimielimen kokousten alkua. Komissio ei kantajan mielestä ole esittänyt mitään seikkaa, jolla tämä toteamus voitaisiin asettaa kyseenalaiseksi, vaikka komission tehtävänä on näyttää toteen PWG:n eri jäsenten osuudet sen toiminnassa.

95 Kantaja väittää tässä yhteydessä muun muassa, että toisin kuin päätöksen 38 perustelukappaleessa väitetään, kantaja ei ole milloinkaan toiminut "kuriirina" PWG:n tai PC:n päätöksien osalta Papeteries de Lanceyyn nähden, vaan tämän tehtävän hoiti toinen PWG:n jäsenistöön kuulunut ranskalainen tuottaja eli Feldmühlen tytäryhtiö Papeteries Béghin-Corbehem.

96 Kantaja on lisäksi noudattanut aina aggressiivista kilpailupolitiikkaa pyrkien markkinaosuutensa kasvattamiseen huolimatta siitä, että kantajaa painostettiin noudattamaan PG Paperboardissa tehtyjä päätöksiä. Muiden PG Paperboardiin kuuluvien tuottajien tekemät muistiot ja muistiinpanot (väitetiedoksiannon liite 109 ja 117) ja kartongin ostajien ilmoitukset vahvistavat tämän. Kantaja toteaa tältä osin, ettei se kykene esittämään muulla tavoin näyttöä siitä, että se on aina pyrkinyt harjoittamaan itsenäistä hintapolitiikkaa suhteessa PG Paperboardin toimielinten suosituksiin.

97 Kantaja väittää vielä kanneperusteen kolmannessa osassa, ettei se kyennyt vastustamaan siihen kohdistettua pakottamista ja että näin ollen kanneperusteen ensimmäisessä osassa esitettyjen periaatteiden nojalla sen ei voida katsoa olevan vastuussa kyseessä olevista kilpailusääntöjen rikkomisista. Kantaja täsmentää, että pakon on katsottava olevan senlaatuista, ettei sen vastustaminen ole mahdollista, silloin kun yritys, johon pakottaminen kohdistetaan, on voinut uskoa perustellusti, että pakottamista harjoittavien yritysten toiminta uhkaa sen toiminnan jatkumista ja että ainoa tapa varmistaa toimintansa jatkuminen on taipua pakon edessä. Kantajan mukaan nämä edellytykset täyttyvät nyt esillä olevassa asiassa.

98 Kantaja katsoo täyttäneensä toisen edellytyksen, jonka mukaan yrityksen on täytynyt uskoa perustellusti, että ainoa tapa varmistaa toimintansa jatkuminen oli pakon edessä taipuminen, vaikka mahdollisuus saattaa asia komission tai kansallisen tuomioistuimen käsiteltäväksi ja vaatia pakottamisen lopettamista olikin olemassa.

99 Kantaja väittää toissijaisesti, ettei se olisi kyennyt torjumaan tätä pakottamista tarkoituksenmukaisesti ja tehokkaasti tekemällä valituksen komissiolle tai nostamalla kanteen kansallisessa tuomioistuimessa.

100 Komissio väittää kanneperusteen ensimmäisestä osasta, että kysymykseen siitä, voiko pakon alaisena toiminut yritys välttyä 85 artiklan soveltamiselta, on vastattava yhteisöjen tuomioistuinten pakkotilaa (ks. esim. yhdistetyt asiat 303/81 ja 312/81, Klöckner-Werke v. komissio, tuomio 11.5.1983, Kok. 1983, s. 1507 ja asia 188/82, Thyssen v. komissio, tuomio 16.11.1983, Kok. 1983, s. 3721) ja hätävarjelua (asia 16/61, Acciaierie ferriere et fonderie di Modena v. korkea viranomainen, tuomio 12.7.1962, Kok. 1962, s.547 ja 576 sekä vastaavasti asia T-9/89, Hüls v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok. 1992, s. II-499, 365 ja 366 kohta ja asia T-10/89, Hoechst v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok. 1992, s. II-629, 358 ja 359 kohta) koskevan oikeuskäytännön perusteella. Näin ollen perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamista samaan konserniin kuuluviin yrityksiin koskeva oikeuskäytäntö, johon kantaja vetoaa, ei ole tässä asiassa merkityksellinen.

101 Perustamissopimuksen 85 artiklaa voidaan jättää soveltamatta yritykseen sen vuoksi, että yritys on toiminut pakon alaisena, ainoastaan, jos tämä toiminta oli välttämätöntä sen vaaran torjumiseksi, joka yritystä uhkasi, jos uhkaukset olivat suoria, jos vaara oli välitön ja jos vaaraa ei voitu torjua millään muulla lainmukaisella keinolla.

102 Komissio väittää kanneperusteen toisesta osasta, ettei Bannermannin ja Lemairen ilmoituksilla ole minkäänlaista todistusarvoa, koska mikään muu todiste ei tue niitä. Kun kantajan osallistuminen PG Paperboardin toimielinten kokouksiin on

näytetty toteen, kantajan olisi näytettävä toteen ilmoituksiin sisältyvät väitteet (ks. vastaavasti asia T-2/89, Petrofina v. komissio, tuomio 24.10.1991, Kok. 1991 s. II-1087, 128 kohta ja asia T-3/89, Atochem v. komissio, Kok. 1989, s. II-1177, 53 kohta).

103 Koska kantaja ei hallinnollisen menettelyn aikana pyrkinyt näyttämään toteen osallistuneensa kokouksiin vastoin omaa tahtoaan, Bannermannin ja Lemairen ilmoitusten todistusarvo on sitäkin kyseenalaisempi. Vaikka väitetiedoksiantoon annetussa vastauksessa on esitettykin joitakin epämääräisiä viittauksia muiden kartongintuottajien kantajaan kohdistamasta pakottamisesta, nämä väitteet on esitetty vain kantajan niiden väitteiden yhteydessä, joissa se on väittänyt toimineensa itsenäisesti.

104 Komissio kiistää vielä kantajan väitteet, joiden mukaan muut todisteet tukevat Bannermannin ja Lemairen ilmoituksia.

105 Kantaja ei komission mielestä voi ensinnäkään väittää, että sen täysin passiivinen osuus PWG:ssä olisi näyttö siitä, että se osallistui kokouksiin pakon alaisena. Kantaja ei näet ole esittänyt mitään näyttöä siitä, ettei se olisi koskaan itse ehdottanut hinnankorotusta. Kantaja on joka tapauksessa osallistunut aktiivisesti hinta-aloitteiden toteuttamiseen Ranskan markkinoilla.

106 Komissio toteaa pakottamisesta esitetyn näytön osalta, että vaikka kantajan olisikin näytetty noudattaneen itsenäistä hintapolitiikkaa suhteessa PG Paperboardissa saavutettuihin tuloksiin, tämä ei merkitse sitä, etteikö kantaja olisi osallistunut kartelliin kokonaisuudessaan (asia T-141/89, Tréfileurope v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-791, 60 kohta).

107 Kanneperusteen kolmannesta osasta komissio väittää, että vaikka muut tuottajat olisivat kohdistaneet pakkoa kantajaan, kantajalla oli käytettävissään useita lainmukaisia keinoja pakottamiselta välttymiseksi; näitä keinoja ovat valituksen tekeminen komissiolle asetuksen N:o 17 3 artiklan mukaisesti tai kanteen nostaminen kansallisessa tuomioistuimessa. Näin ollen perustamissopimuksen 85 artiklaa ei voida jättää soveltamatta kantajaan sillä perusteella, että se olisi toiminut yksinomaan pakon alaisena (ks. em. asia Hoechst v. komissio, tuomion 358 kohta ja em. asia Tréfileurope v. komissio, tuomion 58, 71 ja 178 kohta).

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

108 On syytä tutkia, onko kantaja näyttänyt oikeudellisesti riittävällä tavalla toteen väitteensä, jonka mukaan muut PG Paperboardin jäsenyritykset pakottivat sen osallistumaan tämän yhteenliittymän toimielinten, muun muassa PWG:n, kokouksiin.

109 Tältä osin on todettava, että Bannermannin ja Lemairen ilmoitukset ovat peräisin henkilöiltä, jotka ovat toimineet Cascades-konsernissa johtotehtävissä päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuna aikana. Ilmoitukset eivät siten voi sinällään olla näyttöä siitä, että kantajaan todella olisi kohdistettu pakkoa, elleivät muut todisteet tue niitä.

110 Lemaire kuvaa erittäin yleisin sanankäänteinen kantajaan kohdistettua pakottamista.

111 Erään yksityisluonteisen kokouksen osalta, johon Bannermann ja Lemaire itse oli kutsuttu, hän toteaa seuraavaa (ilmoituksen 6 kohta):

" — — muut tuottajat ilmoittivat meille, että jos Cascades jatkaisi tällöin harjoittamaansa aggressiivista politiikkaa, sen asenne johtaisi kauheaan sotaan Euroopan markkinoilla. Niiden mukaan Cascades ei kykenisi milloinkaan voittamaan tätä sotaa ja joutuisi väistymään markkinoilta. Ne neuvoivat, että Cascadesin olisi parempi tehdä yhteistyötä niiden kanssa."

112 Bannermann puolestaan väittää, että kantajan kanssa kilpailevat yritykset kävivät yhteistoimin hintasotaa ainoastaan kantajaa vastaan aina siihen saakka, kunnes kantaja liittyi PG Paperboardiin vuoden 1986 puolivälissä. Bannermann toteaa muun muassa (ilmoituksen 10 kohta), että Cascadesin edustajien ja sen kolmen tärkeimmän kilpailijan (KNP, Finnboard ja Feldmühle tai Mayr-Melnhof) johtajien välillä helmikuussa tai maaliskuussa 1986 pidetyn kokouksen päätteeksi Finnboardin toimitusjohtaja totesi kantajan harjoittamasta kaupallisesta politiikasta seuraavaa: "Jos jatkatte näin, kaivatte omaa hautaanne". Bannermann täsmentää seuraavaa: "Vaikka molemmat muut paikalla olleet henkilöt pysyivät vaiti, meille oli selvää, että keskustelukumppanimme muodostivat ryhmittymän ja että [Finnboardin toimitusjohtajan] Köhlerin lausumat sanat vastasivat kolmen osanottajan yhteistä kantaa."

113 Bannermann korostaa kantajaa vastaan suunnatun alihinnoittelukäytännön osalta seuraavaa (ilmoituksen 12 kohta):

"Minulla oli tällöin mielikuva, että Cascadesia vastaan käytiin todellista 'hintasotaa' ja että muut tuottajat osallistuivat siihen vuorotellen jakaen näin ne taloudelliset rasitteet, joita tästä 'sodasta' aiheutui."

114 Hän toteaa vielä seuraavaa (ilmoituksen 17 kohta):

"Suostuin siis osallistumaan PWG:n kokouksiin välttääkseni muiden tuottajien kostotoimet ja varmistaakseni näin konsernimme kartonkitehtaiden toiminnan jatkumisen Euroopassa."

115 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että kyseiset ilmoitukset, jotka sitä paitsi — jos niissä kerrotut tosiseikat näytettäisiin toteen — todistaisivat, että kantaja oli täysin tietoinen asianomaisten yritysten toiminnan lainvastaisuudesta, eivät sinällään ole todiste kantajaan kohdistetusta pakottamisesta. Pelkät väitteet eivät nimittäin ole näyttö tällaisesta pakottamisesta.

116 Tältä osin on syytä panna merkille, ettei kantaja ole väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa myöntänyt väitetiedoksiantoon sisältyneitä tosiseikkoja oikeiksi eikä vedonnut pakottamista koskevaan väitteeseen.

117 Vastauksessaan (s. 5) kantaja ilmoitti, että sen pyrkimys päästä Euroopan markkinoille johti pohjoismaisten tuottajien kiivaaseen reaktioon, ja täsmensi seuraavaa:

"Tämä yritys päästä markkinoille johti suurten pohjoismaisten tuottajien kiivaaseen reaktioon.

Tämän vuoksi Cascades La Rochette suljettiin PG Paperboardin kokousten ulkopuolelle vuosien 1986 ja 1987 välisenä aikana — —.

Tätä mustalle listalle panoa seurasi paikallisten tuottajien yritys syrjäyttää meidät markkinoilta."

118 Kyseisestä asiakirjasta siis ilmenee, että muut tuottajat pyrkivät pitämään kantajan loitolla PG Paperboardin toimielimistä ja että ne eivät pyrkineet pakottamaan sitä osallistumaan näiden toimielinten toimintaan voidakseen pitää silmällä taikka valvoa kantajan toimintaa markkinoilla. Lemairen ja Bannermannin ilmoitukset eivät kuitenkaan vahvista sitä, että kantaja olisi todellakin suljettu PG Paperboardin kokousten ulkopuolelle vuosina 1986 ja 1987.

119 Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ensimmäisen kerran esitetyt yksityiskohtaiset selvitykset niistä syistä, joiden vuoksi kantaja osallistui PG Paperboardin toimielinten toimintaan, eivät näytä olevan yhteensoveltuvat niiden selvitysten kanssa, jotka annettiin komissiossa käydyssä hallinnollisessa menettelyssä; tämän asian olosuhteissa kyseinen seikka voi vain heikentää kantajan antamien ilmoitusten näyttöarvoa.

120 Sen Bannermannin väitteen osalta, jonka mukaan pakottamiseen sisältyi kantajan asiakkailtaan pyytämiä hintoja matalampien hintojen tarjoaminen, on syytä todeta, että kilpailevien yritysten harjoittaman aggressiivisen hintapolitiikan voidaan katsoa olevan toista yritystä vastaan kohdistettua pakottamista, jolla pyritään siihen, että kyseinen yritys alkaisi toimia tulevaisuudessa tietyllä tavalla, ainoastaan sillä edellytyksellä, että kyseisen politiikan näytetään olevan tulosta sitä harjoittavien yritysten välisestä yhteistoiminnasta.

121 Vaikka Bannermann väittääkin, että kantajaan kohdistettu painostus johtui PG Paperboardissa kokoontuneiden kilpailevien tuottajien välisestä lainvastaisesta kartellista, kantaja ei ole kuitenkaan esittänyt näyttöä siitä, että muut tuottajat olisivat systemaattisesti torjuneet alempia hintoja, kuin mitä se pyysi asiakkailtaan tai että kilpailevat yritykset olisivat toimineet yhteisymmärryksessä.

122 Todiste lainvastaisesta painostuksesta olisi joka tapauksessa voitu hankkia helposti ilmoittamalla tällaisista toimista toimivaltaisille viranomaisille ja tekemällä komissiolle asetuksen N:o 17 3 artiklan mukainen valitus. Kantaja on nyt esillä olevassa asiassa kuitenkin osallistunut PG Paperboardin tiettyjen toimielinten, erityisesti PWG:n, kokouksiin vuoden 1986 puolivälin ja vuoden 1991 huhtikuun välisen ajan ilmoittamatta koskaan, että siihen olisi kohdistettu pakottamista. Se on sitä vastoin aina — mitä se ei kiistäkään — ilmoittanut eri kansallisilla markkinoilla hinnankorotuksista, jotka vastasivat PG Paperboardin toimielimissä kokoontuneiden yritysten välillä sovittuja hinnankorotuksia, ja toteuttanut nämä korotukset näiden yritysten sopimina ajankohtina (ks. päätöksen liitteenä olevat taulukot A—H).

123 Tämän vuoksi kantajan väitteet, jotka koskevat sen passiivista osuutta PG Paperboardissa ja sen harjoittamaa itsenäistä hintapolitiikkaa, ovat perusteettomia. Kun sitä vastoin otetaan huomioon kantajan ahkera osallistuminen PWG:n ja JMC:n kokouksiin (ks. päätöksen liitteenä olevat taulukot 2 ja 4), joiden kilpailunvastaista tavoitetta kantaja ei kiistä, minkään perusteella ei voida katsoa, että kantaja olisi osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen vain vastahakoisesti ja siihen pakotettuna.

124 Storan ilmoitus (väitetiedoksiannon liite 39), johon kantaja on vedonnut, vahvistaa, että käytiin "hintasota", jonka kantaja käynnisti Euroopan markkinoille tultuaan.

125 Stora ilmoittaa nimittäin seuraavaa (liitteen 2 kohta):

"Cascades tuli Euroopan markkinoille vuonna 1985 hankittuaan omistukseensa La Rochette -kartonkitehtaan, ja se pyrki saamaan itselleen markkinaosuuden Euroopassa. Muiden tuottajien tästä seuranneet reaktiot johtivat merkittävään hintojen alenemiseen tänä ajanjaksona. Yritykset pysäyttää hintojen voimakas lasku eivät onnistuneet; hinnat laskivat uudelleen voimakkaasti vuonna 1987 (10 prosentilla)."

126 Tässä ilmoituksessa ei kuitenkaan todeta, että PG Paperboardissa kokoontuneet yritykset olisivat sopineet yhteistoiminnasta pakottaakseen kantajan käyttäytymään markkinoilla tietyllä tavalla. Ilmoitus ei siis tue kantajan väitteitä.

127 Näin ollen — ilman, että olisi tarpeen kuulla Lemairea ja Bannermannia todistajina — on todettava, ettei kantaja ole esittänyt näyttöä siitä, että siihen olisi kohdistettu pakottamista.

128 Kanneperuste on edellä esitetyn perusteella hylättävä ilman, että olisi tarpeen tutkia muita väitteitä.

Kanneperuste, jonka mukaan Cascadesin ei voida katsoa olevan vastuussa Duffelin ja Djupaforsin toiminnasta ajalta ennen kuin kantaja hankki ne omistukseensa

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

129 Kantaja toteaa ensinnäkin, että komissio on esittänyt päätöksessä ne perusteet, joita seuraantotapauksissa sovelletaan vastuuseen toiminnasta, jota luovutetut yritykset olivat harjoittaneet ennen seuraantoa.

130 Päätöksen 145 perustelukappaleen ensimmäisen ja toisen kohdan mukaan vastuu tällaisesta toiminnasta kuuluu

— luovutetulle yhtiölle silloin, kun päätös olisi osoitettu tälle yhtiölle, mikäli luovutusta ei olisi tapahtunut, ja kun luovutetun yhtiön toiminnallinen ja taloudellinen jatkuvuus on säilynyt,

— luovuttavalle yhtiölle silloin, kun päätös olisi osoitettu luovuttavan konsernin emoyhtiölle, mikäli luovutusta ei olisi tapahtunut.

131 Kun päätöksen 145 perustelukappaleen kolmannessa kohdassa todetaan, että "— — jos luovutettu tytäryhtiö kuuluu edelleen kartelliin, kunkin tapauksen olosuhteista riippuu, osoitetaanko tästä osallistumisesta johtuva päätös tytäryhtiölle sen omissa nimissä vai uudelle emoyhtiölle", siinä viitataan yksinomaan luovuttamisen jälkeiseen toimintaan.

132 Kantaja päättelee tämän perusteella omistajanvaihdosta edeltävän toiminnan osalta, että päätös olisi pitänyt osoittaa kahdelle tytäryhtiölle päätöksen 145 perustelukappaleen ensimmäisessä kohdassa ilmoitettujen perusteiden mukaisesti.

133 Kantaja väittää toissijaisesti, että päätöksen perustelut ovat tältä osin riittämättömät tai ainakin ristiriitaiset. Väitetiedoksiantoon sisältyi tältä osin samanlaiset perustelut kuin päätökseenkin, ja kantaja oli väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa ilmoittanut syyt, joiden vuoksi se katsoi, ettei komissio ollut soveltanut oikein itse asettamiaan perusteita. Tämän vuoksi komission olisi pitänyt täsmentää perusteluja, jotka koskivat kantajan vastuuta kahden tytäryhtiönsä toiminnasta ajalta ennen kuin kantaja hankki ne omistukseensa (asia T-38/92, AWS Benelux v. komissio, tuomio 28.4.1994, Kok. 1994, s. II-211).

134 Kantajan mukaan päätöksen sanamuodosta ei käy lainkaan ilmi se päätöksen 143 perustelukappaleen tulkinta, jonka komissio on esittänyt vastineessaan ja jonka mukaan tämä kohta koskee tilannetta, jossa useat konserniyhtiöt ovat osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen ja jota 145 perustelukappale ei siis koskisi.

135 Kantajan mielestä päätöksen 147 perustelukappale koskee sen erityistä tilannetta. Tämän perustelukappaleen ensimmäisessä osassa viitataan 145 perustelukappaleessa ilmoitettuihin perusteisiin, ja sen viimeiseen osaan taas ei sisälly mitään komission kantaa koskevia perusteluja, vaikka siinä viitataankin 143 perustelukappaleeseen.

136 Päätöksen 1 artikla on siten kantajan mielestä kumottava osittain siltä osin kuin kantajan on katsottu olleen vastuussa Duffelin ja Djupaforsin osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen ajalta ennen kuin kantaja hankki ne omistukseensa.

137 Komissio väittää soveltaneensa oikein päätöksessä itselleen asettamiaan perusteita, koska se on soveltanut päätöksen 143 perustelukappaleeseen sisältyvää perustetta, jonka mukaisesti päätös on osoitettu konsernin emoyhtiölle muun muassa silloin, kun useat konserniyhtiöt ovat osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen. Koska 145 perustelukappaleessa viitataan nimenomaisesti 143 ja 144 perustelukappaleessa mainittuihin periaatteisiin, sitä ei voida tulkita näiden periaatteiden vastaisesti.

138 Komissio katsoo lisäksi, että päätös on perusteltu asianmukaisesti siltä osin, kuin kyse on kantajan vastuusta kahden tytäryhtiönsä toiminnasta ajalta ennen kuin kantaja hankki ne omistukseensa. Päätöksen 147 perustelukappaleen viimeisessä virkkeessä nimittäin viitataan nimenomaisesti 143 perustelukappaleeseen, joka koskee tilanteita, joissa useat konserniyhtiöt ovat osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

139 Kantajan väitteet on ymmärrettävä siten, että niillä pyritään kiistämään sekä päätöksen perustelut ja että sen oikeellisuus siltä osin, kuin ne koskevat kantajan vastuuta Djupaforsin ja Duffelin kilpailusääntöjä rikkoneesta toiminnasta ennen niiden hankkimista kantajan omistukseen. Näin ollen on aluksi tutkittava päätöksen perusteluja tältä osin ja tarkistettava, onko komissio soveltanut päätöksessä ilmoitettuja perusteita oikein kantajan osalta. Toiseksi tutkitaan päätöksen oikeellisuus siltä osin, kuin se koskee kantajan vastuuta Djupaforsin ja Duffelin kilpailusääntöjä rikkoneesta toiminnasta ennen niiden hankkimista kantajan omistukseen.

140 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan jollekulle vastainen päätös on perusteltava niin, että päätöksen lainmukaisuutta voidaan valvoa tehokkaasti ja että sille, jota asia koskee, annetaan riittävä selvitys, jonka perusteella hän voi tietää, onko päätös asianmukainen. Sitä, onko perustelu riittävä, on arvioitava ottaen huomioon asian olosuhteet, erityisesti päätöksen sisältö, esiin tuotujen perustelujen luonne ja se, mikä intressi päätöksen adressaateilla on selvitysten saamiseen. Jotta perustelut olisivat riittävät näiden tehtävien täyttämiseksi, niissä on selvästi ja yksiselitteisesti ilmaistava yhteisön toimielimen tekemän riidanalaisen toimenpiteen perustelut. Jos — kuten tässä tapauksessa — perustamissopimuksen 85 tai 86 artiklan soveltamispäätös koskee useaa adressaattia ja vastuun kohdistaminen kilpailusääntöjen rikkomisesta aiheuttaa ongelmia, päätöksessä on oltava riittävät perustelut kunkin adressaatin osalta, erityisesti niiden osalta, joiden on päätöksen sanamuodon mukaan kannettava vastuu kyseisestä kilpailusääntöjen rikkomisesta (ks. erityisesti em. asia AWS Benelux v. komissio, tuomion 26 kohta).

141 Tässä tapauksessa päätöksen 140—146 perustelukappaleesta ilmenee riittävän selvästi ne yleiset perusteet, joiden mukaisesti komissio on määrännyt, ketkä ovat päätöksen adressaatteja.

142 Päätöksen 143 perustelukappaleen mukaan komissio on pääsääntöisesti osoittanut päätöksen PG Paperboardin jäsenluettelossa mainitulle yksikölle, paitsi seuraavissa tapauksissa:

"1) kun useat konserniyhtiöt [olivat] osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen

tai

2) kun [oli] selviä todisteita siitä, että emoyhtiöllä itsellään oli jokin osuus siinä, että tytäryhtiö osallistui kartelliin,

[jolloin] päätös on osoitettu konsernille (jota emoyhtiö edustaa)."

143 Kantaja myöntää, että komissio on voinut katsoa sen olleen vastuussa Djupaforsin ja Duffelin kilpailusääntöjä rikkoneesta toiminnasta sen jälkeen, kun se hankki ne omistukseensa, ja soveltaa perustetta, jonka mukaan päätös oli osoitettava konsernille, jota emoyhtiö edustaa, kun useat konserniyhtiöt olivat osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen.

144 Mikäli yrityksiä luovutetaan, komissio on määrännyt päätöksen adressaatin päätöksen 145 perustelukappaleessa ilmoitettujen seuraavien perusteiden mukaisesti:

"Edellä mainittujen periaatteiden mukaisesti, ja milloin asiaan ei liity yritysten luovutuksia, menettely kohdistetaan tavallisesti tytäryhtiöön, joka on edelleen vastuussa luovutusta edeltäneestä toiminnastaan — —.

Lisäksi silloin kun emoyhtiö tai konserni, joiden on itse katsottu osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen, luovuttaa tytäryhtiön toiselle yritykselle, luovutuksensaajana oleva yritys ei ole vastuussa luovutusta edeltävästä ajanjaksosta, vaan vastuu kuuluu ensiksi mainitulle konsernille.

Kummassakin tapauksessa menetellään niin, että jos luovutettu tytäryhtiö kuuluu edelleen kartelliin, kunkin tapauksen olosuhteista riippuu, osoitetaanko tästä osallistumisesta johtuva päätös tytäryhtiölle sen omissa nimissä vai uudelle emoyhtiölle."

145 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että näissä perusteluissa ilmoitetaan riittävän selkeästi, että sellaisen konsernin, joka hankkii omistukseensa kilpailusääntöjen rikkomiseen itsenäisesti osallistuneen yhtiön, on oltava päätöksen adressaatti silloin, kun useat muut konserniyhtiöt ovat myös osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen edellä mainitun yhtiön kanssa.

146 Päätöksen 145 perustelukappaleen ensimmäiseen kohtaan sisältyvä toteamus, jonka mukaan luovutettu yhtiö "on edelleen vastuussa luovutusta edeltäneestä toiminnastaan" ei vaikuta komission perustelujen pätevyyteen.

147 Toteamuksen ei pidä ymmärtää merkitsevän sitä, että päätös pitäisi osoittaa luovutetulle yhtiölle sen luovutusta edeltäneen toiminnan osalta. Kun 145 perustelukappaleen ensimmäinen ja toinen kohta luetaan yhdessä, käy näet ilmi, että ensimmäinen kohta koskee kysymystä siitä, kuuluuko vastuu luovutetun yhtiön luovutusta edeltäneestä toiminnasta edelleen tälle yhtiölle vai siirtyykö vastuu tältä osin luovuttavalle konsernille.

148 Näin ollen jos yhtiö on ennen luovutusta osallistunut itsenäisesti kilpailusääntöjen rikkomiseen, päätöksen adressaatin — luovutettu yhtiö vai uusi emoyhtiö — määritteleminen riippuu yksinomaan päätöksen 143 perustelukappaleessa ilmoitetuista perusteista.

149 Tätä tulkintaa tukee myös päätöksen 147 perustelukappale, joka koskee kantajan omaa tilannetta. Siinä todetaan seuraavaa: "Tämä päätös on osoitettava Cascades-konsernille, jota edustaa Cascades SA, siltä osin kuin Cascadesin 'kartonki'-toimiala on osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen (143 perustelukappale)."

150 Tämä tulkinta on yhteensoveltuva väitetiedoksiannon sanamuodon kanssa.

151 Komissio toteaa väitetiedoksiannossa (s. 91 ja 92), että menettely on pääsääntöisesti kohdistettu PG Paperboardin jäsenluettelossa mainittuihin yksiköihin mutta että se on kuitenkin osoitettu konsernille (jota emoyhtiö edustaa) muun muassa silloin kun useat konserniyhtiöt olivat osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen.

152 Yhtiöiden luovutustapausten osalta väitetiedoksiannossa täsmennetään seuraavaa (s. 92):

" — — kun toinen yritys ostaa tytäryhtiön, joka on osallistunut itsenäisesti kartelliin, vastuu tytäryhtiön luovutusta edeltäneestä toiminnasta siirtyy luovutuksen mukana."

153 Tästä toteamuksesta ilmenee selvästi, että nyt esillä olevan kaltaisessa tilanteessa vastuu luovutetun yhtiön luovutusta edeltäneestä toiminnasta seuraa luovutettua yhtiötä. Koska toteamuksessa ei sitä vastoin oteta kantaa kysymykseen siitä, onko menettely kohdistettava luovutettuun yhtiöön vai uuteen emoyhtiöön, tähän kysymykseen on tietenkin vastattava niiden yleisten perusteiden mukaisesti, joita käytetään määriteltäessä sitä, onko emoyhtiön katsottava olevan vastuussa tytäryhtiöidensä toiminnasta.

154 Väitetiedoksiannosta ilmenee siten selkeästi, että useiden konserniyhtiöiden kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumista koskevaa perustetta soveltaen menettely kohdistettiin kantajaan myös Djupaforsin ja Duffelin kilpailusääntöjä rikkoneen toiminnan osalta ajalta, ennen kuin kantaja hankki ne omistukseensa.

155 Lisäksi vastoin kirjelmissään väittämäänsä kantaja ei väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa ole väittänyt, että väitetiedoksiantoon sisältyneiden perusteiden mukaan menettely olisi pitänyt kohdistaa sen tytäryhtiöihin Djupaforsiin ja Duffeliin niiden kilpailusääntöjä rikkoneen toiminnan osalta ajalta, ennen kuin kantaja hankki ne omistukseensa. Todellisuudessa kantaja on komission käyttämien, luovutustapauksia koskevien yleisten perusteiden oikeellisuutta kiistämättä vain väittänyt, että kyseisten kahden yhtiön entisillä emoyhtiöillä itsellään on ollut jokin osuus siinä, että niiden entiset tytäryhtiöt osallistuivat kilpailusääntöjen rikkomiseen, joten menettely olisi pitänyt kohdistaa niihin. Kantaja ei ole kuitenkaan toistanut tätä väitettä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle toimittamissaan kirjelmissä.

156 Koska päätöksen 145 perustelukappaletta on tulkittava päätöksen yleisen systematiikan sekä väitetiedoksiannon valossa, sillä väitetiedoksianto oli riittävän selkeästi muotoiltu (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 40/73—48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Suiker Unie ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975, Kok. 1975, s. 1663, 230 kohta), on katsottava, että osoittaessaan päätöksen kantajalle myös siltä osin, kuin kyse on Djupaforsin ja Duffelin toiminnasta koko sinä aikana, jona ne ovat osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen, komissio ei ole soveltanut virheellisesti päätöksessä itse itselleen asettamiaan perusteita eikä rikkonut perustamissopimuksen 190 artiklan mukaista perusteluvelvollisuutta. On vielä lisättävä, että kantajan väitetiedoksiantoon antaman vastauksen sisällön vuoksi komissiolla ei ollut velvollisuutta selostaa päätöksessä tarkemmin niitä syitä, joiden vuoksi kantajan oli katsottava olevan vastuussa Djupaforsin ja Duffelin kilpailusääntöjä rikkoneesta toiminnasta ajalta ennen kuin kantaja hankki ne omistukseensa.

157 Mitä tulee sen ratkaisun oikeellisuuteen, jonka mukaan kantajan katsottiin olevan vastuussa Djupaforsin ja Duffelin kilpailusääntöjä rikkoneesta toiminnasta ajalta ennen kuin kantaja hankki ne omistukseensa, riittää, kun todetaan olevan selvää, että sinä ajankohtana, jona kantaja hankki nämä kaksi yhtiötä omistukseensa, yhtiöt osallistuivat siihen kilpailusääntöjen rikkomiseen, johon myös kantaja osallistui Cascades La Rochette ja Cascades Blendecques -yhtiöiden välityksellä.

158 Komissio on näin ollen voinut katsoa kantajan olevan vastuussa Djupaforsin ja Duffelin toiminnasta ajalta ennen kuin kantaja hankki ne omistukseensa ja sen jälkeiseltä ajalta. Kantajan oli emoyhtiön ominaisuudessa ryhdyttävä tytäryhtiöitään kohtaan kaikkiin toimenpiteisiin sen estämiseksi, että ne jatkavat sellaista kilpailusääntöjen rikkomista, josta emoyhtiö tiesi.

159 Edellä esitetyn perusteella tämä kanneperuste on hylättävä.

Sakon kumoamista tai sen alentamista koskeva vaatimus

Kanneperusteet, joiden mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset olivat vähäiset ja sakkojen yleinen taso oli liian korkea

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

160 Kantaja väittää, että sakkojen yleinen taso on liian korkea, kun otetaan huomioon se, ettei kilpailusääntöjen rikkominen ollut kovinkaan vakavaa.

161 Kantaja vetoaa ensinnäkin komission päätöksensä 168 perustelukappaleessa ilmoittamiin perusteisiin, joita on käytetty sakon yleisen tason määrittelemiseen, sekä komission aikaisempaan päätöskäytäntöön. Nyt esillä olevassa asiassa kyseessä oleva kilpailusääntöjen rikkominen vastaa kantajan mukaan sekä tavoitteensa että luonteensa puolesta niitä rikkomisia, joista on ollut kyse ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 23 päivänä huhtikuuta 1986 tehdyssä komission päätöksessä 86/398/ETY (IV/31.149—Polypropeeni; EYVL L 230, s. 1; jäljempänä polypropeenipäätös) ja ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 21 päivänä joulukuuta 1988 tehdyssä komission päätöksessä 89/190/ETY (IV/31.865—PVC; EYVL 1989, L 74, s. 1; jäljempänä PVC-päätös). Näissä asioissa määrättyjen sakkojen yleinen määrä oli niistä ensimmäisessä noin 4 prosenttia ja toisessa alle 1 prosentti markkina-arvosta, kun taas tässä asiassa sakkojen määrä yhteensä on 5,3 prosenttia markkina-arvosta. Vaikka komissiolla onkin oikeus korottaa sakkojen yleistä tasoa, sen aiemmasta päätöskäytännöstä saadaan kuitenkin tietoa sakkojen normaalista tasosta.

162 Kantaja väittää toiseksi, että arvioidessaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta ja määrätessään näin sakkojen yleisen tason komission on otettava huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen konkreettiset vaikutukset markkinoilla (yhdistetyt asiat 100/80, 101/80, 102/80 ja 103/80, Musique Diffusion française ym. v. komissio,

tuomio 7.6.1983, Kok. 1983, s. 1825, 105—107 kohta). Siispä on syytä tutkia, onko kilpailusääntöjen rikkominen aiheuttanut markkinaolosuhteiden vääristymistä.

163 Kantaja myöntää salaisen hintayhteistyön mahdollisten vaikutusten osalta, että ilmoitettuja hintoja koskenutta salaista yhteistyötä todellakin harjoitettiin ja että se vaikutus, johon ilmoituksilla pyrittiin, myös saavutettiin. Kartonkimarkkinoiden rakenteisiin ja suhdanteisiin tänä ajanjaksona liittyneiden erityispiirteiden vuoksi hintataso ei kuitenkaan ollut erilainen kuin taso, johon olisi päädytty ilman salaista yhteistyötä. Kantaja vetoaa tältä osin London Economics -raportin (jäljempänä LE-raportti) lopputuloksiin; kyseinen taloudellinen tutkimus laadittiin komissiossa käytyä menettelyä varten useiden sellaisten yritysten lukuun, joille päätös on osoitettu. Kantaja lisää, ettei komissio ole ottanut huomioon korvaavien tuotteiden aiheuttamaa kilpailua, vaikka tämä kilpailu rajoitti merkittävästi kartellin osanottajien liikkumavaraa hintojen osalta.

164 Kantaja kiistää päätöksen 135—138 perustelukohtaan sisältyvän komission väitteen, jonka mukaan ilmoitettuja hintoja koskeneella salaisella yhteistyöllä oli välttämättä tuntuvaa vaikutusta markkinoilla tosiasiassa noudatettuihin hintoihin.

165 Kantaja kiistää myös sen, että markkinaosuuksia koskeneella salaisella yhteistyöllä olisi ollut konkreettisia vaikutuksia. Se, että kantaja itse on hankkinut kyseisenä aikana 6,5 prosentin suuruisen markkinaosuuden, osoittaa selvästi, ettei tällaisia vaikutuksia ollut, vaikka kantajan markkinaosuuden kasvu johtuikin tuotantoyksiköiden ostamisesta.

166 Komissio toteaa, että sillä on oikeus korottaa sakkojen yleistä tasoa (em. asia Musique Diffusion française v. komissio) ja että vertailulla polypropeenipäätöksen ja PVC-päätöksen sakkojen yleiseen tasoon ei siten ole merkitystä asiassa.

167 Komissio ei katso olevansa velvollinen ottamaan huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen konkreettisia vaikutuksia arvioidessaan rikkomisen vakavuutta ja vahvistaessaan sakkojen yleistä tasoa, silloin kun on näytetty, että yhteistoiminnalla on ollut kilpailunvastainen tavoite (asia T-12/89, Solvay v. komissio, tuomio, Kok. 1992, s. II-907, 310 kohta; asia T-13/89, ICI v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok. 1992, s. II-1021, 386 kohta ja asia T-142/89, Boël v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-867, 122 kohta).

168 Komissio lisää, että kuten päätöksen 115 perustelukappaleessa on todettu, nettomääräiset hinnankorotukset seurasivat ilmoitettuja korotuksia läheisesti, vaikkakin tietyllä viiveellä. Kantaja on vedonnut LE-raporttiin, jonka laatijakin on nimenomaisesti todennut, että tämä piti paikkansa vuosina 1988 ja 1989. Komissiolla on kuitenkin oikeus ottaa huomioon kilpailunvastaisen tavoitteen omaavan kartellin tällaiset vaikutukset (ks. esim. asia T-6/89, Enichem Anic v. komissio, tuomio 17.12.1991, Kok. 1991, s. II-1623, 276—284 kohta ja asia T-11/89, Shell v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok. 1992, s. II-757, 359—364 kohta). Komissio ei ole myöskään koskaan väittänyt, että ilmoitettuja hinnankorotuksia olisi aina sovellettu täysimääräisesti kaikkiin asiakkaisiin samasta hetkestä lähtien (päätöksen 115 perustelukappale).

169 Syyt, joiden vuoksi kyseisellä yhteistoiminnalla on ollut välttämättä tuntuva vaikutus markkinaolosuhteisiin, on lisäksi esitetty asianmukaisesti päätöksen 135—138 perustelukappaleessa. Ei ole myöskään mitään syytä epäillä kartellin osanottajien arviota, jonka mukaan kartelli on onnistunut (137 perustelukappale).

170 Markkinaosuuksia koskeneen salaisen yhteistyön osalta komissio muistuttaa, että kantaja on saanut markkinaosuutensa yksinomaan hankkimalla omistukseensa olemassa olevia tuotantoyksiköitä ja että saatu markkinaosuus vastaa hankittujen yksiköiden markkinaosuuksia. Näin ollen kantaja ei voi väittää, että tämän markkinaosuuden hankkiminen osoittaisi, ettei markkinaosuuksia koskeneella salaisella yhteistyöllä olisi ollut vaikutuksia.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

171 Kantaja on esittänyt kirjelmissään väitteensä yhtenä kanneperusteena, jonka mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset olivat vähäiset. Väitteissä on kuitenkin tosiasiassa kaksi erillistä kanneperustetta, joita tarkastellaan erikseen.

— Kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset

172 Päätöksen 168 perustelukappaleen seitsemännen luetelmakohdan mukaan komissio on määrännyt sakkojen yleisen tason ottaen muun muassa huomion sen, että kartelli on "pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa". On kiistatonta, että tällä viitataan niihin vaikutuksiin, joita päätöksen 1 artiklassa todetulla rikkomisella on ollut markkinoihin.

173 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että rikkomisen vaikutuksia koskevan komission arvioinnin lainmukaisuuden valvomiseksi riittää, kun tarkastellaan salaisen hintayhteistyön vaikutuksia koskevaa komission arviointia. Ensiksi on nimittäin todettava, että päätöksestä ilmenee, että tavoitteiden pääasiallista saavuttamista koskeva toteamus perustuu suurimmaksi osaksi salaisen hintayhteistyön vaikutuksiin. Näitä vaikutuksia eritellään päätöksen 100—102, 115 ja 135—137 perustelukappaleessa, mutta sitä, onko markkinaosuuksia ja seisokkeja koskeneella salaisella yhteistyöllä ollut vaikutuksia markkinoihin, ei sitä vastoin tarkastella erikseen.

174 Toiseksi on todettava, että salaisen hintayhteistyön vaikutusten tarkastelun perusteella voidaan joka tapauksessa arvioida myös sitä, onko seisokkeja koskevan salaisen yhteistyön tavoite saavutettu, koska viimeksi mainitulla pyrittiin estämään se, että ylitarjonta olisi vaarantanut yhdenmukaistettujen hinta-aloitteiden toteutumisen.

175 Kolmanneksi on todettava, että komissio ei markkinaosuuksia koskeneen salaisen yhteistyön osalta väitä, että PWG:n kokouksiin osallistuneet yritykset olisivat tavoitelleet markkinaosuuksiensa ehdotonta jäädyttämistä. Päätöksen 60 perustelukappaleen toisen kohdan mukaan markkinaosuuksia koskenut sopimus ei ollut muuttumaton, vaan "sitä muutettiin ja siitä neuvoteltiin uudelleen aika ajoin". Kun tämä täsmennys otetaan huomioon, komission ei voida katsoa olleen väärässä, kun se on katsonut kartellin pääsääntöisesti saavuttaneen tavoitteensa, vaikkei se ole päätöksessä tarkastellut erikseen markkinaosuuksia koskeneen salaisen yhteistyön onnistumista.

176 Kuten komissio on suullisessa käsittelyssä vahvistanut, päätöksessä on tehty salaisen hintayhteistyön kohdalla ero kolmen erityyppisen vaikutuksen välille. Komissio on lisäksi perustanut käsityksensä siihen, että tuottajat itse ovat yleisesti ottaen katsoneet hinta-aloitteiden onnistuneen.

177 Ensimmäinen vaikutusten tyyppi, jonka komissio on ottanut huomioon ja jota kantaja ei ole kiistänyt, on muodostunut siitä, että sovitut hinnankorotukset on tosiasiallisesti ilmoitettu asiakkaille. Uusia hintoja on siten käytetty perustana käytäessä asiakaskohtaisia neuvotteluja myyntihinnoista (ks. mm. päätöksen 100 perustelukappale ja 101 perustelukappaleen viides ja kuudes kohta).

178 Toinen vaikutusten tyyppi on muodostunut siitä, että myyntihintojen kehitys seurasi ilmoitettujen hintojen kehitystä. Tältä osin komissio väittää, että "tuottajat eivät tyytyneet ilmoittamaan sovituista hinnankorotuksista, vaan ne ryhtyivät muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta myös konkreettisiin toimenpiteisiin varmistaakseen, että korotukset todella toteutettiin asiakaskunnassa" (päätöksen 101 perustelukappaleen ensimmäinen kohta). Komissio myöntää, että asiakkaat joskus saivat myönnytyksiä korotusten voimaantulopäivän osalta tai asiakaskohtaisia hyvityksiä tai alennuksia, erityisesti suurista tilauksista, ja että "toteutunut keskimääräinen nettokorotus oli alennusten, hyvitysten ja muiden myönnytysten vähentämisen jälkeen aina pienempi kuin ilmoitetun korotuksen kokonaismäärä" (päätöksen 102 perustelukappaleen viimeinen kohta). Komissio viittaa kaavioihin, jotka sisältyvät LE-raporttiin, ja toteaa niiden perusteella, että ilmoitettujen hinto-

jen kehityksen ja kansallisina valuuttoina ilmaistujen tai ecuiksi muunnettujen myyntihintojen kehityksen välillä oli "vahva lineaarinen yhteys" päätöksessä tarkoitettuna aikana. Komissio päättelee siitä seuraavaa: "Toteutuneet nettomääräiset hinnankorotukset seurasivat ilmoitettuja korotuksia läheisesti, vaikkakin tietyllä viiveellä. Raportin laatija itsekin on kuulemistilaisuudessa todennut, että tämä piti paikkansa vuosina 1988 ja 1989" (päätöksen 115 perustelukappaleen toinen kohta).

179 On myönnettävä, että komissio on tätä toista vaikutusten tyyppiä arvioidessaan voinut aiheellisesti pitää ilmoitettujen hintojen kehityksen ja myyntihintojen kehityksen välistä lineaarista suhdetta näyttönä siitä, että hinta-aloitteilla oli tuottajien tavoitteen mukainen vaikutus myyntihintoihin. On itse asiassa kiistatonta, että se käytäntö, että hinnoista neuvotellaan asiakaskohtaisesti, merkitsee relevanteilla markkinoilla sitä, etteivät myyntihinnat yleensä täsmälleen vastaa ilmoitettuja hintoja. Ei siis voida olettaa, että myyntihintojen korotukset täsmälleen vastaavat ilmoitettujen hintojen korotuksia.

180 Komissio on ilmoitettujen hintojen ja myyntihintojen korotusten vastaavuussuhteen osalta aiheellisesti viitannut LE-raporttiin, koska se on kartongin hintojen kehitystä päätöksessä tarkoitettuna aikana käsittelevä analyysi, joka perustuu useiden tuottajien antamiin tietoihin.

181 Tämä raportti vahvistaa kuitenkin vain osittain, että ajallisesti oli olemassa "vahva lineaarinen yhteys". Ajanjaksoa 1987—1991 tarkasteltaessa voidaan nimittäin erottaa kolme eri kautta. LE-raportin laatija on komission pitämässä kuulemistilaisuudessa tiivistänyt päätelmänsä tältä osin seuraavasti: "Ilmoitettujen hintojen ja markkinahintojen nousun välillä ei tarkastellun ajanjakson alkupuolella eli vuodesta 1987 vuoteen 1988 ollut voimakasta vastaavuutta edes viiveellä. Tällainen vastaavuussuhde on sen sijaan ollut kaudella 1988/1989, minkä jälkeen vastaavuus on heikentynyt ja esiintynyt kautena 1990/1991 oudosti *[oddly]*" (kuulemistilaisuuden

pöytäkirjan s. 28). Raportin laatija on lisäksi todennut, että nämä eri ajanjaksojen väliset vaihtelut liittyivät läheisesti kysynnän vaihteluun (ks. erityisesti kuulemistilaisuuden pöytäkirjan s. 20).

182 LE-raportin laatijan suullisesti esittämät päätelmät vastaavat hänen raportissa esittämäänsä analyysiä ja erityisesti ilmoitettujen hintojen ja myyntihintojen kehitystä vertailevia kaavioita (LE-raportti, kaaviot 10 ja 11, s. 29). On siis todettava, että komissio on näyttänyt ainoastaan osittain toteen sen "vahvan lineaarisen yhteyden", johon se on vedonnut.

183 Komissio on suullisessa käsittelyssä todennut ottaneensa huomioon myös salaisen hintayhteistyön kolmannen vaikutusten tyypin, joka muodostuu siitä, että myyntihintojen taso ylitti tason, jolla ne olisivat olleet ilman salaista yhteistyötä. Komissio on korostanut, että PWG oli suunnitellut hinnankorotusten päivämäärät ja järjestyksen, jossa korotuksista ilmoitettiin, ja komissio on tältä osin katsonut päätöksessään, että "ei voida ajatella, ettei yhdenmukaistetuilla ilmoituksilla näissä olosuhteissa olisi ollut mitään vaikutusta todelliseen hintatasoon" (päätöksen 136 perustelukappaleen kolmas kohta). LE-raportissa (3 osasto) on esitetty malli, jonka avulla voidaan nähdä, mikä on tietystä objektiivisesta markkinatilanteesta johtuva hintataso. Raportissa todetaan, että kautena 1975—1991 vallinneiden objektiivisten taloudellisten tekijöiden perusteella määräytynyt hintataso olisi vähäisiä eroja lukuun ottamatta kehittynyt täsmälleen samalla tavalla kuin noudatettujen myyntihintojen taso, ja näin on ollut myös päätöksessä tarkoitettuna aikana.

184 Raportissa olevan analyysin perusteella ei näistä päätelmistä huolimatta voida todeta, että yhdenmukaistetut hinta-aloitteet eivät olisi mahdollistaneet sitä, että tuottajat saavuttivat myyntihinnoissa tason, joka ylitti sen hintatason, johon olisi päästy vapaan kilpailun vallitessa. Kuten komissio on suullisessa käsittelyssä tähdentänyt, on mahdollista, että salainen yhteistyö on vaikuttanut tuossa analyysissä huomioon otettuihin tekijöihin. Komissio toteaa siis aiheellisesti, että salainen yhteistoiminta on voinut esimerkiksi vähentää yritysten ponnekkuutta kustannusten pienentämisessä. Komissio ei ole kuitenkaan väittänyt, että LE-raportissa olevassa analyysissä olisi jokin suoranainen virhe, eikä se ole myöskään esittänyt omaa taloudellista analyysiään siitä, miten myyntihinnat mahdollisesti olisivat

kehittyneet ilman yhteistoimintaa. Komission väitettä, jonka mukaan myyntihintojen taso olisi ollut alempi, jos tuottajien välillä ei olisi ollut salaista yhteistyötä, ei näin ollen voida hyväksyä.

185 Tästä seuraa, että salaisen hintayhteistyön vaikutusten kolmannen tyypin olemassaoloa ei ole näytetty toteen.

186 Tuottajien subjektiivinen arvio, jota komissio on käyttänyt perustana katsoessaan, että kartelli oli pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa, ei millään tavalla muuta edellä olevia toteamuksia. Komissio on tältä osin viitannut suullisessa käsittelyssä antamaansa asiakirjaluetteloon. Vaikka komissio olisikin voinut perustaa arvionsa hinta-aloitteiden mahdollisesta onnistumisesta asiakirjoihin, joissa tuodaan esille joidenkin tuottajien subjektiivisia käsityksiä, on kuitenkin todettava, että useat yritykset, muun muassa kantaja, ovat suullisessa käsittelyssä aiheellisesti vedonneet useisiin muihin asiakirja-aineistossa oleviin asiakirjoihin, joissa selvitetään niitä ongelmia, joita tuottajilla oli sovittujen hinnankorotusten toteuttamisessa. Komission viittaus tuottajien omiin ilmoituksiin ei näin ollen ole riittävä peruste päätellä, että kartelli olisi pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa.

187 Edellä oleva huomioon ottaen on todettava, että komission esiin tuomat kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset on näytetty toteen vain osittain. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on sakkojen osalta täysi harkintavalta, ja tämän harkintavallan nojalla se arvioi nyt tehdyn päätelmän merkitystä harkitessaan asiassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta (ks. jäljempänä 194 kohta).

— Sakkojen yleinen taso

188 Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaan komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille, jotka tahallaan tai tuottamuksesta ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, sakon, joka on vähintään 1 000 ecua ja enintään

1 000 000 ecua taikka tätä suurempi mutta enintään 10 prosenttia kunkin rikkomukseen osallistuneen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta. Sakon suuruutta määrättäessä otetaan huomioon sekä rikkomisen vakavuus että sen kesto. Kuten yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, rikkomisen vakavuutta harkittaessa on otettava huomioon useita seikkoja, muun muassa asian erityiset olosuhteet, asiayhteys ja sakkojen varoittava vaikutus, mutta niistä perusteista, jotka on välttämättä otettava huomioon, ei ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (asia C-137/95 P, SPO ym. v. komissio, määräys 25.3.1996, Kok. 1996, s. I-1611, 54 kohta).

189 Komissio on tässä asiassa määrännyt sakkojen yleisen tason ottaen huomioon rikkomisen keston (päätöksen 167 perustelukappale) ja seuraavat seikat (168 perustelukappale):

"— salainen yhteistyö hintojen vahvistamisessa ja markkinaosuuksien jakaminen ovat sellaisenaan kilpailusääntöjen vakavaa rikkomista,

— kartelli kattoi melkein koko yhteisön alueen,

— yhteisön kartonkimarkkinat ovat merkittävä teollisuudenala, jonka kokonaisliikevaihto on vuodessa noin 2,5 miljardia ecua,

— rikkomiseen osallistuneet yritykset edustavat käytännöllisesti katsoen koko markkinoita,

— kartelli toimi säännöllisten ja vakiintuneeksi tavaksi muodostuneiden kokousten muodossa, joiden tarkoituksena oli yhteisön kartonkimarkkinoiden yksityiskohtainen säätely,

— salaisen yhteistyön todellisen luonteen ja ulottuvuuden peittämiseksi toteutettiin huolellisesti suunniteltuja toimia (PWG:n ja JMC:n kokouksia koskevia virallisia pöytäkirjoja ja asiakirjoja ei ole; osallistujia kehotettiin olemaan tekemättä muistiinpanoja; hinnankorotuksista ilmoittavien kirjeiden ajoitus ja järjestys suunniteltiin siten, että korotusten voitiin väittää olevan vain 'toisten seurailua', jne.),

— kartelli oli pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa."

190 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin muistuttaa lisäksi, että komission ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen antamasta vastauksesta ilmenee, että sakkojen perustaso oli 9 tai 7,5 prosenttia kunkin yrityksen, jolle päätös on osoitettu, yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saamasta liikevaihdosta, siten että ensin mainittua prosenttia sovellettiin kartellin "johtajiksi" katsottuihin yrityksiin ja pienempää prosenttia muihin yrityksiin.

191 Ensiksi on korostettava, että komissio voi sakkojen yleistä tasoa harkitessaan perustellusti ottaa huomioon, että yhteisön kilpailusääntöjen selvät rikkomiset ovat vielä melko yleisiä, joten se voi korottaa sakkojen tasoa niiden varoittavan vaikutuksen vahvistamiseksi. Vaikka komissio on aikaisemmin määrännyt tietyntasoisia sakkoja tietyntyyppisistä rikkomisista, se ei estä sitä korottamasta tätä tasoa asetuksessa N:o 17 säädetyissä rajoissa, jos osoittautuu, että se on välttämätöntä yhteisön kilpailupolitiikan toteuttamiseksi (ks. mm. em. yhdistetyt asiat Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 105—108 kohta ja em. asia ICI v. komissio, tuomion 385 kohta).

192 Toiseksi on todettava, että komissio on aiheellisesti väittänyt, että tälle asialle ominaisten olosuhteiden vuoksi ei voida suoraan vertailla tässä päätöksessä käytettyä sakkojen yleistä tasoa ja komission aikaisemmassa päätöskäytännössä käytettyjä tasoja; aiempaa päätöskäytäntöä edustaa erityisesti polypropeenipäätös, joka komission itsensä mukaan on se päätös, jota parhaiten voidaan verrata käsiteltävänä olevaan päätökseen. Toisin kuin polypropeenipäätökseen johtaneessa asiassa, tässä asiassa ei nimittäin ole otettu huomioon mitään yleisiä lieventäviä asianhaaroja sakkojen yleistä tasoa määrättäessä. Salaisen yhteistyön peittämiseksi toteutetut toimenpiteet osoittavat, että kyseiset yritykset olivat täysin tietoisia toimintansa lainvastaisuudesta. Komissio on näin ollen voinut ottaa nämä toimenpiteet huomioon rikkomisen vakavuutta arvioidessaan, koska ne ovat sellainen erityisen vakava osa kilpailusääntöjen rikkomista, joka erottaa tämän rikkomisen komission aikaisemmin toteamista rikkomisista.

193 Kolmanneksi on korostettava perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisen pitkää kestoa ja ilmeisyyttä ja sitä, että se on tapahtunut siitä huolimatta, että komission aikaisempi päätöskäytäntö ja erityisesti polypropeenipäätös olisi pitänyt ymmärtää varoitukseksi.

194 Näiden seikkojen perusteella on katsottava, että päätöksen 168 perustelukappaleessa mainitut perusteet osoittavat komission vahvistaman sakkojen yleisen tason perustelluksi. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tosin edellä jo todennut, että ne salaisen hintayhteistyön vaikutukset, joita komissio käytti perustana sakkojen yleistä tasoa määrätessään, on näytetty toteen vain osittain. Edellä oleva huomioon ottaen tällä päätelmällä ei kuitenkaan ole tuntuvaa vaikutusta todetun kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden arviointiin. Jo sen perusteella, että yritykset tosiasiallisesti ilmoittivat sovituista hinnankorotuksista ja että näin ilmoitettuja hintoja käytettiin perustana asiakaskohtaisia myyntihintoja vahvistettaessa, voidaan todeta, että sekä salaisen hintayhteistyön tarkoituksena että sen vaikutuksena oli vakava kilpailun rajoittaminen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo täyden harkintavaltansa nojalla, että komission vahvistaman sakkojen yleisen tason minkäänlainen alentaminen ei ole perusteltua kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutuksista tehtyjen toteamusten vuoksi.

195 Edellä esitetyn perusteella on syytä hylätä kilpailusääntöjen rikkomisen vähäisiä vaikutuksia ja sakkojen liian korkeata yleistä tasoa koskeva kanneperuste.

Kanneperuste, jonka mukaan sakkojen yleisen tason korottamista ei ole perusteltu asianmukaisesti

196 Kantaja väittää, että päätöksellä korotetaan sakkojen yleistä tasoa noin 25 prosentilla aiempiin vastaavanlaisiin päätöksiin eli polypropeeni- ja PVC-päätökseen verrattuna ja että vaikka komissiolla onkin oikeus korottaa sakkojen yleistä tasoa, sen olisi pitänyt ilmoittaa päätöksessään syyt, joilla se perustelee korottamista.

197 Tältä osin on muistettava, että kuten sakkojen yleisen tason liiallista korkeutta koskevan kanneperusteen tarkastelusta ilmenee (ks. erityisesti edellä 192 kohta), sakkojen taso on perusteltu tälle asialle ominaisten olosuhteiden vuoksi eikä sitä ja komission aikaisemmin käyttämiä sakkojen tasoja voida suoraan vertailla. On siten todettava, että kun komissio vahvisti sakkojen yleisen tason, se ei poikennut aikaisemmasta päätöskäytännöstään sillä tavalla, että sen olisi pitänyt perustella kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta koskeva arviointi selvemmin (ks. mm. asia 73/74, Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique ym. v. komissio, tuomio 26.11.1975, Kok. 1975, s. 1491, 31 kohta, Kok. Ep. II, s. 535).

198 Näin ollen kanneperuste on hylättävä.

Kanneperusteet, joiden mukaan perusteluvelvollisuutta on rikottu ja kantajan on katsottu virheellisesti olleen kartellin "johtaja"

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

199 Kantaja muistuttaa, että päätöksen 170 perustelukappaleesta ilmenee, että kartellin "johtajiksi" katsottujen yritysten on täytynyt kantaa erityinen vastuu, koska "on ilmeistä, että juuri ne tekivät tärkeimmät päätökset ja olivat kartellin vetäjiä".

200 Nämä perustelut ovat kantajan mukaan ensinnäkin riittämättömät määrätyn sakon perustelemiseksi. Kantajan mielestä "kartellin vetäjiä" olivat ne yritykset, jotka tekivät kartellista aloitteen, määrittelivät sen politiikan ja huolehtivat siitä, että muut tuottajat noudattivat kartellia. Ei voida katsoa, että kantajalla olisi ollut tällainen osuus yksinomaan sen perusteella, että se osallistui PWG:n kokouksiin. Sitä paitsi Weigin ei katsottu kuuluneen kartellin "johtajiin" huolimatta siitä, että se osallistui PWG:n kokouksiin vuodesta 1988 lähtien. Kantaja kiisti väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa olleensa kartellin "johtaja". Kantajan esittämistä perusteluista ja todisteista huolimatta päätöksessä ei ole täsmennetty tarkemmin syitä, joihin komissio tämän väitteensä perusti.

201 Kantajan mielestä on syytä hylätä se komission väite, jonka mukaan kantajalle ja Weigille määrättyjen sakkojen (prosentteina liikevaihdosta ilmaistuna) välinen ero olisi vähäinen. Kantaja ei kuitenkaan kykene vastaamaan tähän väitteeseen, koska päätökseen ei sisälly täsmällisiä tietoja siitä, mikä oli se prosentuaalinen osuus liikevaihdosta, jota käytettiin kullekin yritykselle määrätyn sakon määrää vahvistettaessa.

202 Kantaja väittää toiseksi, että on joka tapauksessa perusteetonta pitää sitä kartellin "johtajana". Kantajan osuus kartellin organisaatiossa ja toiminnassa on aina ollut

passiivinen, ja kantaja on aina pyrkinyt noudattamaan itsenäistä kilpailupolitiikkaa. Kantaja ei ole myöskään milloinkaan toiminut kuriirina PWG:ssä tehtyjen päätösten osalta niihin tuottajiin nähden, jotka eivät olleet PWG:n kokouksissa edustettuina.

203 Siltä osin kuin kantajan on katsottu olleen yksi kartellin "johtajista" sillä perusteella, että se oli "yksi tärkeimmistä kartongintuottajista", kantaja muistuttaa, ettei sen markkinaosuus kyseisenä aikana ylittänyt 6,5:tä prosenttia. Muina tärkeimpinä tuottajina pidettyjen yritysten markkinaosuus liikkui sitä vastoin 10—20 prosentin välillä.

204 Komissio viittaa perusteluihin, jotka on esitetty sen kanneperusteen yhteydessä, jonka mukaan kantaja ei olisi vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta (ks. edellä 105 ja 106 kohta).

205 Komissio toteaa vielä, että Weigin ei katsottu olleen yksi kartellin "johtajista" sen vuoksi, että sen osuus PG Paperboardissa ei ollut yhtä merkittävä kuin muiden suurten tuottajien (päätöksen 170 perustelukappaleen kolmas kohta). Vaikka onkin totta, että Weigin ei ole katsottu olleen yksi kartellin "johtajista", komissio on kuitenkin ottanut huomioon sen, että Weig osallistui PWG:n kokouksiin. Weigille määrätty sakko on siten vain hiukan kantajalle määrättyä sakkoa pienempi.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

206 Kantaja on esittänyt väitteensä yksinomaan yhtenä kanneperusteena, jonka mukaan perusteluvelvollisuutta on sakon suuruuden määräämisen osalta rikottu. Tässä väitteessä on kuitenkin tosiasiassa kaksi erillistä kanneperustetta. Niitä tarkastellaan erikseen.

— Perustelut yksittäisten sakkojen määräämisen osalta

207 Kantaja vetosi suullisessa käsittelyssä erityisesti erääseen seikkaan, josta esitettiin yhteiset lausumat, eli kysymykseen päätöksen perusteluista yksittäisten sakkojen määräämisen osalta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle toimittamissaan kirjelmissä kantaja vetoaa siihen, että päätös oli puutteellisesti perusteltu siltä osin kuin kantajaa pidettiin kartellin "johtajana". Kantaja on kuitenkin korostanut, ettei se kyennyt vastaamaan tiettyihin komission väitteisiin, koska päätökseen ei sisälly tietoja siitä, mikä oli se prosentuaalinen osuus liikevaihdosta, jota käytettiin yksittäisten sakkojen suuruutta määrättäessä. Näin ollen kantajan suullisessa käsittelyssä esittämät väitteet ovat vain osa sen kirjelmiin jo ennestään sisältyviä väitteitä, eikä niiden pidä katsoa olevan uusi peruste työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla.

208 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yksittäispäätöstä koskevan perusteluvelvollisuuden tavoitteena on mahdollistaa se, että yhteisöjen tuomioistuimet voivat valvoa päätöksen laillisuutta, ja antaa sille, jota asia koskee, riittävät tiedot sen arvioimiseksi, onko päätös asianmukainen vai onko siinä mahdollisesti sellainen virhe, jonka perusteella sen pätevyys voidaan riitauttaa, kuitenkin niin, että tämän velvollisuuden laajuus riippuu kyseisen päätöksen luonteesta ja siitä asiayhteydestä, missä se on tehty (ks. mm. asia T-49/95, Van Megen Sports v. komissio, tuomio 11.12.1996, Kok. 1996, s. II-1799, 51 kohta).

209 Kun on — kuten tässä tapauksessa — kyse päätöksestä, jolla useille yrityksille määrätään sakkoja yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisesta, perusteluvelvollisuuden laajuus on määrättävä ottaen huomioon se, että rikkomisten vakavuus on määritettävä useiden seikkojen perusteella, joihin kuuluvat erityisesti asian erityisolosuhteet, asiayhteys ja sakkojen varoittava vaikutus, mutta niistä perusteista, jotka on välttämättä otettava huomioon, ei kuitenkaan ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (em. asia SPO ym. v. komissio, määräyksen 54 kohta).

210 Komissiolla on kunkin sakon määrää vahvistaessaan lisäksi harkintavaltaa, eikä voida katsoa, että se olisi tätä tehdessään velvollinen soveltamaan tarkkaa matemaattista kaavaa (ks. vastaavasti asia T-150/89, Martinelli v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-1165, 59 kohta).

211 Sakkojen yleisen tason määräämisessä huomioon otetut perusteet on ilmoitettu päätöksen 168 perustelukappaleessa ja yksittäisten sakkojen suuruuden määräämisessä huomioon otetut perusteet 169 perustelukappaleessa. Yksittäisten sakkojen osalta komissio on lisäksi päätöksen 170 perustelukappaleessa selvittänyt, että PWG:n kokouksiin osallistuneiden yritysten on pääsääntöisesti katsottu olleen kartellin "johtajia" ja muiden yritysten kartellin "rivijäseniä". Komissio on päätöksen 171 ja 172 perustelukappaleessa todennut, että Renalle ja Storalle määrättäviä sakkoja on alennettava huomattavasti sen huomioonottamiseksi, että ne ovat olleet aktiivisesti yhteistyössä komission kanssa, ja että kahdeksan muun yrityksen sakoista voidaan tehdä suhteessa pienempi alennus, koska ne eivät ole väitetiedoksiantoon antamissaan vastauksissa kiistäneet niitä tärkeimpiä tosiasiaväitteitä, joihin komission niitä vastaan esittämät väitteet perustuivat.

212 Komissio on sekä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle jättämissään kirjelmissä että tämän esittämään kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa selittänyt, että sakot on laskettu sen liikevaihdon perusteella, jonka kukin niistä yrityksistä, joille päätös on osoitettu, on vuonna 1990 saanut yhteisön kartonkimarkkinoilta. Yrityksille on siten määrätty sakkoja, joiden perustaso on 9 tai 7,5 prosenttia tästä yrityskohtaisesta liikevaihdosta sen mukaan, onko yritys ollut kartellin "johtaja" vai muu. Komissio on lisäksi ottanut huomioon eräiden yritysten mahdollisen yhteistyöhalukkuuden komissiossa käydyssä menettelyssä. Kahden yrityksen sakkoa on tästä syystä alennettu kahdella kolmasosalla, kun taas eräiden muiden yritysten sakkoa on alennettu yhdellä kolmasosalla.

213 Komission toimittamasta taulukosta, joka sisältää yksittäisten sakkojen määrän vahvistamista koskevia tietoja, ilmenee, että vaikka sakkojen suuruutta ei ole

määrätty soveltamalla pelkästään edellä mainittuja lukuja tiukan matemaattisesti, luvut on kuitenkin otettu järjestelmällisesti huomioon sakkoja laskettaessa.

214 Päätöksessä ei kuitenkaan täsmennetä, että sakot on laskettu kunkin yrityksen yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saaman liikevaihdon perusteella. Perusprosentteja 9 ja 7,5, joista suurempaa käytettiin laskettaessa "johtaja"-yrityksille määrättäviä sakkoja ja pienempää laskettaessa "rivijäseninä" olleille yrityksille määrättäviä sakkoja, ei myöskään mainita päätöksessä. Siinä ei mainita myöskään Renalle ja Storalle sekä kahdeksalle muulle yritykselle myönnettyjen alennusten prosenttimääriä.

215 Tässä asiassa on ensinnäkin katsottava, että kun päätöksen 169—172 perustelukappaletta tulkitaan ottaen huomioon päätöksessä oleva yksityiskohtainen selvitys niistä tosiasiaväitteistä, joita päätöksen kutakin adressaattia kohtaan on esitetty, on katsottava, että näissä perustelukappaleissa on riittävä ja asiassa merkityksellinen selvitys kunkin yrityksen osalta kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston määrittämisessä huomioon otetuista arviointiperusteista (ks. vastaavasti em. asia Petrofina v. komissio, tuomion 264 kohta).

216 Tässä yhteydessä on todettava, että päätöksen 170 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan "[k]artellin 'johtajien' eli niiden tärkeimpien kartongintuottajien, jotka osallistuivat PWG:n kokouksiin (Cascades, Finnboard, [Mayr-Melnhof], MoDo, Sarrió ja Stora), on kannettava erityinen vastuu, koska on ilmeistä, että juuri ne tekivät tärkeimmät päätökset ja olivat kartellin vetäjiä".

217 Lisäksi päätöksessä kuvaillaan laajasti PWG:n keskeistä osuutta kartellissa (mm. 36—38 ja 130—132 perustelukappale).

218 Tästä siis ilmenee, että päätöksessä on perusteltu riittävästi sitä, miksi komissio piti kantajaa yhtenä kartellin "johtajista". Lisäksi komissio ilmoittaa ottaneensa huomioon sen, että Weigin osuus kartellissa ei näytä olleen yhtä merkittävä kuin muiden tuottajien (170 perustelukappaleen kolmas kohta), ja näin se perustelee riittävästi syytä, jonka vuoksi kantajaa ja Weigiä ei ole kohdeltu samalla tavalla niiden sakon suuruutta määrättäessä.

219 Toiseksi on todettava, että jos silloin kun kunkin sakon suuruus määrätään ottamalla järjestelmällisesti huomioon tietyt tarkat tiedot, kuten tässä asiassa, päätöksessä mainittaisiin kaikki nämä tekijät, yritykset voisivat paremmin arvioida, onko komissio tehnyt virheitä yksittäisten sakkojen määrää vahvistaessaan ja onko kunkin yksittäisen sakon määrä perusteltu suhteessa sovellettuihin yleisiin perusteisiin. Se, että päätöksessä olisi tässä tapauksessa mainittu kyseiset tekijät eli perusteena käytetty liikevaihto, viitevuosi, käytetyt perusprosentit ja sakkojen alennusprosentit, ei olisi merkinnyt niiden yritysten, joille päätös on osoitettu, tarkan liikevaihdon sellaista implisiittistä ilmaisemista, joka olisi voinut olla perustamissopimuksen 214 artiklan rikkomista. Kuten komissio on itse korostanut, kunkin yksittäisen sakon määrä ei ollut seurausta kyseisten tekijöiden tiukan matemaattisesta soveltamisesta.

220 Komissio on sitä paitsi suullisessa käsittelyssä myöntänyt, ettei mikään olisi estänyt sitä ilmoittamasta päätöksessä niitä tekijöitä, jotka otettiin huomioon järjestelmällisesti ja jotka ilmaistiin päätöksen tekopäivänä pidetyssä lehdistötilaisuudessa. Tältä osin on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan päätöksen perustelujen on oltava itse päätöksessä ja että komission myöhemmät selitykset voidaan ottaa huomioon vain poikkeuksellisissa olosuhteissa (ks. asia T-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening v. komissio, tuomio 2.7.1992, Kok. 1992, s. II-1931, 131 kohta ja vastaavasti em. asia Hilti v. komissio, tuomion 136 kohta).

221 Näistä toteamuksista huolimatta on todettava, että päätöksen 167—172 perustelukappaleessa sakkojen määrän vahvistamisen osalta esitetyt perustelut ovat vähintäänkin yhtä yksityiskohtaisia kuin komission aikaisemmissa, samanlaisia kilpailusääntöjen rikkomisia koskevissa päätöksissä. Vaikka perustelujen virheellisyys on viran puolesta huomioon otettava seikka, yhteisöjen tuomioistuimet eivät päätöksen antamishetkeen mennessä olleet arvostelleet sitä käytäntöä, jota komissio noudatti määräämiensä sakkojen perustelemisessa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ensimmäisen kerran vasta asiassa T-148/89, Tréfilunion vastaan komissio, 6.4.1995 antamassaan tuomiossa (Kok. 1995, s. II-1063, 142 kohta) sekä asiassa T-147/89, Société métallurgique de Normandie vastaan komissio (Kok. 1995, s. II-1057, julkaistu lyhennelmänä), ja asiassa T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés vastaan komissio (Kok. 1995, s. II-1191, julkaistu lyhennelmänä), samana päivänä antamissaan tuomioissa korostanut olevan toivottavaa, että yritykset saisivat yksityiskohtaisesti tietää niille määrättyjen sakkojen laskentatavan, ilman että niiden olisi tämän vuoksi nostettava kanne komission päätöksestä.

222 Tästä seuraa, että kun komissio toteaa päätöksessä, että yhteisön kilpailusääntöjä on rikottu, ja määrää rikkomiseen osallistuneille yrityksille sakkoja siten, että se ottaa sakkojen määrää vahvistaessaan järjestelmällisesti huomioon tietyt perusseikat, sen on mainittava nämä seikat itse päätöksessä, jotta ne, joille päätös on osoitettu, voivat tarkastaa, onko sakkojen taso perusteltu, ja arvioida mahdollisen syrjinnän olemassaoloa.

223 Edellä 221 kohdassa mainituissa erityisissä olosuhteissa ja ottaen huomioon se, että komissio on oikeudenkäyntimenettelyssä osoittautunut halukkaaksi esittämään kaikki sakkojen laskentatapaa koskevat asiaan vaikuttavat tiedot, sitä, ettei sakkojen laskentatapaa ole päätöksessä perusteltu erikseen, ei voida tässä asiassa pitää sellaisena perusteluvelvollisuuden rikkomisena, jonka vuoksi olisi perusteltua poistaa sakot kokonaan tai osittain.

224 Kanneperustetta ei siten voida hyväksyä.

— Kantajan pitäminen kartellin "johtajana"

225 On todettava, ettei kantaja kiistä sitä, että se osallistui PWG:n kokouksiin. Kantaja ei kiistä myöskään sen paikkansapitävyyttä, että PWG:llä oli pääasiallisesti kilpailunvastainen tarkoitus, eikä sitä, että komission toteamaa kilpailunvastaista toimintaa todella harjoitettiin.

226 Näin ollen on todettava, että kantajaa on pidetty perustellusti kartellin "johtajana" sakkoa laskettaessa ilman, että olisi tarpeen lausua sen komission väitteen oikeellisuudesta, jonka mukaan kantaja olisi ilmoittanut Papeteries de Lanceylle PWG:n päätöksistä (ks. päätöksen 38 perustelukappaleen viides kohta).

227 On korostettava, ettei ole näytetty toteen, etteikö kantajan osuus PWG:ssä olisi ollut yhtä merkittävä kuin muidenkin kartellin "johtajina" pidettyjen yritysten (ks. edellä 122 ja 123 kohta).

228 Kantaja ei ole tältä osin esittänyt vähäisintäkään näyttöä siitä, että sen osuus PWG:ssa olisi aina ollut passiivinen. Komissiolla oli sakon suuruutta määrätessään näin ollen oikeus kohdella kantajaa eri tavoin kuin Weigiä, sillä Weig oli toimittanut komissiolle Feldmühleä PWG:n kokouksissa edustaneen Roosin laatiman, 22.3.1993 päivätyn ilmoituksen (tämä ilmoitus on toimitettu kantajalle mahdollisia huomautuksia varten 1.6.1993 päivätyllä komission kirjeellä), jossa vahvistetaan se, että Weigin osuus PWG:ssä ei ollut yhtä merkittävä kuin muiden tämän toimielimen kokousten osanottajien osuus.

229 Kun komissio on käyttänyt kantajan osalta perustasona 9:ää prosenttia kartonkialalta yhteisössä vuonna 1990 saadusta liikevaihdosta, se ei ole kohdellut kantajaa

syrjivästi Weigiin nähden, jonka osalta komission toimittaman taulukon mukaan on käytetty perustasona 8:aa prosenttia (ks. edellä 213 kohta).

230 Lisäksi se, ettei yritys, jonka on näytetty osallistuneen kilpailijoidensa kanssa hintoja koskeneeseen yhteistoimintaan, ole markkinoilla toiminut siten, kuin kilpailijoiden kanssa on sovittu, ei välttämättä ole sellainen seikka, joka olisi sakkojen suuruutta määrättäessä otettava huomioon lieventävänä asianhaarana. Yritys, joka kilpailijoidensa kanssa harjoittamastaan yhteistoiminnasta huolimatta noudattaa jokseenkin itsenäistä politiikkaa markkinoilla, voi yksinkertaisesti yrittää käyttää kartellia hyväkseen.

231 Kantajan esittämien seikkojen perusteella ei tässä tapauksessa voida katsoa, että sen todellinen toiminta markkinoilla olisi voinut estää todetun kilpailusääntöjen rikkomisen kilpailunvastaiset vaikutukset.

232 On selvää, että kantaja on todellisuudessa osallistunut yhdenmukaistettuihin hinta-aloitteisiin ilmoittaessaan markkinoilla sovituista hinnankorotuksista. Se oli jopa yritys, joka ilmoitti ensimmäisenä Ranskassa maalis/huhtikuun 1988 ja huhtikuun 1991 hinnankorotuksista (ks. päätöksen liitteenä olevat taulukot B ja G).

233 Kantaja on tosin väittänyt perustellusti väitetiedoksiannon liitteestä 109 ja 117 ilmenevän, että muut yritykset ovat valittaneet kantajan noudattamista hinnoista. Tällaisilla todisteilla, jotka koskevat vain yksittäisiä esimerkkejä aggressiivisesta toiminnasta hintojen osalta, ei voida näyttää toteen, että kantaja olisi aina toiminut markkinoilla itsenäisesti.

234 On todettava komission myöntäneen nimenomaisesti, että tiettyihin asiakkaisiin sovellettiin edullisia ehtoja tai heille myönnettiin alennuksia ilmoitetuista hinnoista (ks. mm. päätöksen 101 perustelukappaleen viimeinen kohta). Tiettyjen asiakkaiden ilmoituksilla, joihin kantaja vetoaa ja joiden mukaan kantaja yritti aina tarjota kilpailukykyisimmät hinnat, ei siis voida näyttää toteen, että kantaja olisi toiminut toisin kuin muiden yritysten kanssa oli sovittu.

235 Kantaja on lisäksi myöntänyt kirjelmissään nimenomaisesti kasvattaneensa markkinaosuuttaan päätöksessä tarkoitettuna aikana vain ostamalla tuotantoyksiköitä. Minkään perusteella ei siten voida katsoa, että kantajan myyntihinnat olisivat olleet tuntuvasti matalammat kuin muiden salaiseen hintayhteistyöhön osallistuneiden tuottajien.

236 Edellä esitetyn perusteella kanneperuste, jonka mukaan kantajaa olisi pidetty virheellisesti kartellin "johtajana", on myös hylättävä.

Kanneperuste, jonka mukaan lieventäviä asianhaaroja on olemassa

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

237 Kantaja väittää, että komissio ei ole sakon määrää vahvistaessaan ottanut asianmukaisesti huomioon neljää lieventävää asianhaaraa.

238 Ensimmäinen lieventävä asianhaara on kantajan mukaan muiden alan tuottajien siihen kohdistama pakottaminen.

239 Toinen on kantajan noudattama vapaan kilpailun politiikka.

240 Kolmas on kantajan harjoittama yhteistyö tutkimuksen aikana. Kantajan mukaan komissiolla ei ole ollut oikeutta tehdä eroa sen mukaan, oliko asianomainen yritys kiistänyt sitä vastaan esitetyt tosiasiaväitteet hallinnollisessa menettelyssä vaiko ei.

241 Sakon alentaminen sitä vastaan, että yritys ei kiistä komission tosiasiaväitteitä, saattaa johtaa virheellisiin päätöksiin, sillä yritykset jättävät helposti kiistämättä nämä väitteet, vaikka niillä olisikin hallussaan todisteita väitteiden virheellisyydestä, saadakseen vain huomattavan alennuksen mahdollisesta sakosta. Tämä johtaisi siihen, että tosiseikkojen tutkiminen komissiossa käytävän menettelyn tasolla korvattaisiin yhteisöjen tuomioistuimissa käytävällä menettelyllä, mikä olisi selvästi vastoin perustamissopimuksen mukaista tehtävien jakoa.

242 Komission omaksuma asenne saattaa kantajan mielestä johtaa syrjintään, kun otetaan huomioon ongelmat, jotka liittyvät niiden yritysten määrittelemiseen, jotka eivät ole kiistäneet komission esittämiä tosiasiaväitteitä. Pohtiessaan syitä, joiden vuoksi komissio on kohdellut Sarrióta yrityksenä, joka ei ole kiistänyt komission tosiasiaväitteitä, kantaja väittää, että komissiossa pidetystä kuulemistilaisuudesta tehty pöytäkirja osoittaa selkeästi tällaisen perusteen soveltamiseen liittyvät ongelmat.

243 Samanlaisia ongelmia ei kantajan mukaan liity perusteeseen, joka koskee yrityksen harjoittamaa yhteistyötä eli sitä, että yritys edistää asian tutkintaa antamalla todellisia ja konkreettisia todisteita. Kantaja on harjoittanut tällaista yhteistyötä tutkimuksen aikana, sillä se on toimittanut komissiolle kaikki sen hallussa olleet todistuskappaleet ja antanut komissiolle tärkeitä tietoja, jotka koskivat esimerkiksi niiden PWG:n kokousten lukumäärää, joihin kantaja on osallistunut. Komission olisi siten pitänyt ottaa huomioon tämä yhteistyö sakon määrää vahvistaessaan.

244 Kantajan mielestä merkitystä ei ole sillä, että komissiolle toimitetut todisteet olivat osa sen vastausta komission esittämiin tietojensaantipyyntöihin. Kuten Renan ja Storan tapaukset osoittavat, komissio on päättänyt alentaa sakkoja myös silloin, kun todisteet on toimitettu vastauksena asetuksen N:o 17 11 artiklan mukaisiin tietojensaantipyyntöihin.

245 Kantaja lisää, että päätöksen 30, 40, 93 ja 170 perustelukappaleesta ilmenee, että sen toimittamilla todisteilla on ollut ratkaiseva osuus kilpailusääntöjen rikkomisen toteen näyttämisessä. Vaikka nämä todisteet eivät olisi olleetkaan ratkaisevia, tällä ei ole vaikutusta siihen tosiseikkaan, että kantaja on joka tapauksessa harjoittanut yhteistyötä komission kanssa kilpailusääntöjen rikkomista toteen näytettäessä.

246 Kantaja katsoo vielä, että neljäskin lieventävä asianhaara on jätetty huomiotta. Se toteaa, ettei komissiolla yleisesti ottaen ole velvollisuutta ottaa huomioon niiden yritysten taloudellista tilannetta, joille sakot määrätään (em. asia ICI v. komissio, tuomion 372 kohta). Kantajan mukaan taloudellinen tilanne on kuitenkin otettava huomioon nyt esillä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa kantajalle määrätyn sakon maksaminen saattaa johtaa siihen, että yritys joutuu jättämään selvitystilahakemuksensa.

247 Komissio katsoo, että kaksi ensiksi mainittua lieventävää asianhaaraa on kiistetty jo sen kanneperusteen yhteydessä, jonka mukaan kantaja ei olisi ollut vastuussa yhteistoiminnasta (ks. edellä 105 ja 106 kohta), ja sen kanneperusteen yhteydessä, jonka mukaan kantajan on virheellisesti katsottu olleen kartellin "johtaja" (ks. edellä 204 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

248 Kolmannen lieventävän asianhaaran osalta komissio toteaa, ettei kantajalla ole mitään intressiä väittää, että komissiolla ei sakkoja laskiessaan olisi ollut oikeutta ottaa huomioon niiden yritysten yhteistyöhalukkuutta, jotka eivät olleet kiistäneet komission esittämiä tosiasiaväitteitä.

249 Vastaaja väittää, että yritysten osoittama yhteistyöhalukkuus on otettava huomioon silloin, kun tämä yhteistyö on huomattavasti helpottanut kilpailusääntöjen rikkomisen toteamista (em. asia ICI v. komissio, tuomion 393 kohta). Tosiasioiden kiistämättä jättäminen samoin kuin todisteiden esittäminenkin helpottavat komission työtä, kun se pyrkii näyttämään toteen kilpailusääntöjen rikkomisen.

250 Sen huomioonottaminen, että tietyt yritykset eivät ole kiistäneet tosiasioita, ei aiheuta mitään niistä vakavista seurauksista, joihin kantaja vetoaa. Kuten päätöksestä ilmenee, komissio ei ole perustanut päätöstään yksinomaan sen tutkimuksen kohteena olleiden yritysten tunnustuksiin. Komissiossa pidetystä kuulemistilaisuudesta tehtyyn pöytäkirjaan ei myöskään sisälly mitään seikkaa, joka tukisi sitä, että olisi olemassa syrjinnän vaara, kuten kantaja on pelännyt.

251 Komissio kiistää joka tapauksessa sen, että kantaja olisi harjoittanut aktiivista yhteistyötä oikeudenkäyntiä edeltävän menettelyn aikana. Päätöksen perusteluihin vedoten (40—102 perustelukappale) komissio kiistää myös sen, että kantajan toimittamat asiakirjat olisivat olleet erityisen hyödyllisiä.

252 Komissio toteaa vielä, ettei sillä ole sakkoa vahvistaessaan velvollisuutta ottaa huomioon asianomaisen yrityksen taloudellista tilannetta (em. asia IAZ ym. v. komissio, tuomion 54 ja 55 kohta ja vastaavasti asia 81/83, Busseni v. komissio, tuomio 12.7.1984, Kok. 1984, s. 2951, 22 kohta). Kyse on sitä vastoin seikasta, joka voidaan ottaa huomioon sakon maksuvaiheessa (em. asia Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 135 kohta).

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

253 Kahden ensimmäisen kantajan esittämän lieventävän asianhaaran osalta on jo todettu (ks. edellä 108 kohta ja sitä seuraavat kohdat ja 225 kohta ja sitä seuraavat

kohdat), ettei kantaja ole näyttänyt toteen osallistuneensa PG Paperboardin kokouksiin yksinomaan pakon alaisena ja yrittäneensä aina noudattaa vapaan kilpailun politiikkaa.

254 Kolmanneksi esitetyn lieventävän asianhaaran osalta, joka koskee kantajan komission kanssa harjoittamaa yhteistyötä, on syytä todeta, että kantaja ei väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa ole myöntänyt yhdenkään sitä vastaan esitetyn tosiasiaväitteen oikeellisuutta.

255 Komissio on aiheellisesti katsonut, että kantaja ei ole tällä tavalla vastatessaan toiminut siten, että sakon alentaminen olisi ollut perusteltua hallinnollisessa menettelyssä harjoitetun yhteistyön vuoksi. Alennuksen myöntäminen tästä syystä on perusteltua vain, jos komissio on yrityksen käyttäytymisen vuoksi voinut todeta kilpailusääntöjen rikkomisen helpommin ja tarpeen vaatiessa saada sen loppumaan (ks. em. asia ICI v. komissio, tuomion 393 kohta).

256 Jos yritys nimenomaisesti ilmoittaa, ettei se kiistä niitä tosiasiaväitteitä, joihin komission siihen kohdistamat väitteet perustuvat, sen voidaan katsoa helpottaneen komission tehtävää eli yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisten toteamista ja niistä rankaisemista. Komissiolla on kilpailusääntöjen rikkomisen toteavissa päätöksissään oikeus katsoa, että tällainen käyttäytyminen merkitsee tosiasiaväitteiden myöntämistä, ja pitää sitä todisteena kyseisten väitteiden paikkansapitävyydestä. Sakon alentaminen voi siis olla perusteltua tällaisen käyttäytymisen vuoksi.

257 Asia on toisin, jos yritys väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa kiistää komission väitetiedoksiannossa esittämien väitteiden keskeiset osat, jos se jättää kokonaan vastaamatta tai jos se ilmoittaa vain, ettei se ota kantaa komission esittämiin tosiasiaväitteisiin. Jos yritys hallinnollisessa menettelyssä omaksuu tällaisen asenteen, se ei helpota komission tehtävää eli yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisen toteamista ja niistä rankaisemista.

258 Koska komissio päätöksen 172 perustelukappaleen ensimmäisessä kohdassa toteaa alentaneensa niiden yritysten sakkoja, jotka eivät väitetiedoksiantoon antamissaan vastauksissa kiistäneet komission tärkeimpiä tosiasiaväitteitä, on todettava, että näitä sakkojen alennuksia on pidettävä lainmukaisina vain, jos kyseiset yritykset ovat nimenomaisesti ilmoittaneet, etteivät ne kiistä kyseisiä väitteitä.

259 Vaikka komissio olisikin käyttänyt lainvastaista perustetta alentaessaan niiden yritysten sakkoja, jotka eivät olleet nimenomaisesti ilmoittaneet, etteivät ne kiistä tosiasiaväitteitä, on huomautettava, että yhdenvertaisuusperiaatteen on oltava sopusoinnussa laillisuusperiaatteen kanssa; laillisuusperiaatteen mukaan kukaan ei voi edukseen vedota lainvastaisuuteen, joka hyödyttää jotakuta toista (ks. esim. asia 134/84, Williams v. tilintarkastustuomioistuin, tuomio 4.7.1985, Kok. 1985, s. 2225, 14 kohta). Koska kantajan väitteillä pyritään nimenomaan siihen, että sillä katsottaisiin olevan oikeus lainvastaiseen sakon alennukseen, niitä ei näin ollen voida hyväksyä.

260 Sen kantajan väitteen osalta, jonka mukaan se on toimittanut komissiolle kaikki hallussaan olleet todistuskappaleet ja ilmoittanut komissiolle tärkeitä tietoja, on todettava kantajan myöntävän toimittaneensa asiakirjat ja ilmoittaneensa tiedot vastauksena asetuksen N:o 17 11 artiklan mukaisesti lähetettyihin tietojensaantipyyntöihin. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sellainen tutkimuksessa tehty yhteistyö, joka ei ylitä sitä, mikä perustuu asetuksen N:o 17 11 artiklan 4 ja 5 kohdan nojalla yrityksille kuuluviin velvollisuuksiin, ei kuitenkaan oikeuta sakon määrän alentamiseen (ks. esim. em. asia Solvay v. komissio, tuomion 341 ja 342 kohta).

261 Kantaja ei voi siis perustellusti väittää, että Storalle ja Renalle myönnetyt sakon alennukset osoittaisivat, että yhteistyö, joka muodostuu siitä, että tietojensaantipyyntöihin on vastattu, olisi otettava huomioon.

262 Stora näet toimitti komissiolle ilmoituksia, joissa oli erittäin yksityiskohtainen selvitys kilpailusääntöjen rikkomisen luonteesta ja kohteesta, PG Paperboardin eri toimielinten toiminnasta sekä eri tuottajien osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen. Storan näissä ilmoituksissaan antamat tiedot ylittävät huomattavasti sen, mitä komissio voi vaatia asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla.

263 Renan osalta kantaja ei ole kiistänyt päätöksen 171 perustelukappaleen toiseen kohtaan sisältyvää toteamusta, jonka mukaan tämä yritys oli "vapaaehtoisesti antanut komissiolle tärkeitä asiakirjoja".

264 Edellä esitetystä seuraa, että komissio ei ollut velvollinen alentamaan kantajalle määrättyä sakkoa hallinnollisessa menettelyssä harjoitetun yhteistyön perusteella.

265 Neljänneksi esitetyn lieventävän asianhaaran osalta, jonka mukaan kantaja ei kykene maksamaan sille määrättyä sakkoa, riittää, kun todetaan, että komission asiana on tarpeen vaatiessa ja yrityksen senhetkinen taloudellinen tilanne huomioon ottaen päättää, onko mahdollista myöntää maksuaikaa tai oikeus suorittaa maksut useampana eränä (em. asia Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 135 kohta).

266 Tämä kanneperuste on siten hylättävä.

267 Kaiken edellä esitetyn perusteella kanne on hylättävä.

Oikeudenkäyntikulut

268 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska kantaja on hävinnyt asian, se on velvollinen korvaamaan oikeudenkäyntikulut mukaan lukien välitoimimenettelystä aiheutuneet kulut, koska komissio on sitä vaatinut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN
TUOMIOISTUIN (laajennettu kolmas jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) Kanne hylätään.

2) Kantaja velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut mukaan lukien välitoimimenettelystä aiheutuneet kulut.

Vesterdorf Briët Lindh

Potocki Cooke

Julistettiin Luxemburgissa 14 päivänä toukokuuta 1998.

H. Jung B. Vesterdorf

kirjaaja presidentti

Sisällys

Kanteen perustana olevat tosiseikat ..... II - 932

Oikeudenkäyntimenettely ..... II - 939

Asianosaisten vaatimukset ..... II - 941

Päätöksen kumoamista koskeva vaatimus ..... II - 942

Kanneperuste, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu ..... II - 942

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 942

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 943

Kanneperuste, joka koskee salassapitovelvollisuuden rikkomista ..... II - 948

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 948

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 949

Kanneperuste, jonka mukaan kollegiaalisuusperiaatetta on loukattu ..... II - 949

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 949

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 950

Kanneperuste, jonka mukaan päätöksen ja 13.7.1994 päivätyn komission lehdistötiedotteen välillä on eroavuuksia ..... II - 952

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 952

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 953

Kanneperuste, jonka mukaan kantajan ei voida katsoa olevan vastuussa yhteistoiminnasta II - 955

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 955

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 961

Kanneperuste, jonka mukaan Cascadesin ei voida katsoa olevan vastuussa Duffelin ja Djupaforsin toiminnasta ajalta ennen kuin kantaja hankki ne omistukseensa ..... II - 966

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 966

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 969

Sakon kumoamista tai sen alentamista koskeva vaatimus ..... II - 975

Kanneperusteet, joiden mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset olivat vähäiset ja sakkojen yleinen taso oli liian korkea ..... II - 975

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 975

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 978

— Kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset ..... II - 978

— Sakkojen yleinen taso ..... II - 982

Kanneperuste, jonka mukaan sakkojen yleisen tason korottamista ei ole perusteltu asianmukaisesti ..... II - 986

Kanneperuste, jonka mukaan perusteluvelvollisuutta on rikottu ja kantajan on katsottu virheellisesti olleen kartellin "johtaja" ..... II - 987

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 987

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 988

— Perustelut yksittäisten sakkojen määräämisen osalta ..... II - 989

— Kantajan pitäminen kartellin "johtajana" ..... II - 994

Kanneperuste, jonka mukaan lieventäviä asianhaaroja on olemassa ..... II - 996

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 996

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 999

Oikeudenkäyntikulut ..... II - 1003